

HELIKONI
KEDVTÖLTÉS.

1819.

H. Köszö.

D, 5, 26

k

HELIKONI KEDVTÖLTÉS

A'

MAGYAR LITERATURÁNAK

NÉMEMLY BARÁTJAI ÁLTAL.

1819 E S Z T.

---

*Bibliothecae Fatenensis
Schol. Piar.*

MÁSODIK KÖTET.

P E S T E N ,

Trattner János Tamás betüivel 's költségével.

1819.

ELŐZŐ KÖNYV

ELŐZŐ KÖNYV

ELŐZŐ KÖNYV

ELŐZŐ KÖNYV

A' VELENTZEI SZERETSEN.

V elentze városában volt hajdan egy igen vitéz Szeretsen, a' ki mind karjának ereje, mind elméjének gyorsasága és okossága által a' hadi dolgokban magát nagyon meg különböztette, 's ugyan azért ezen köztársaságban, melly a' jeles tselekedetek megjutalmazásában egyebeket mindenkor fellül-haladott nagy kedvességet nyert. Ezt jeles tulajdonságiért egy Disdemona nevezetű ritka szépségű, 's fedhetetlen erköltsű leány igen megszerette, 's benne is nemes indulatjával maga eránt különös hajlandóságot gerjesztett. A' szerelem olly igen kedvezett mind a' kettőjeknek, hogy egymással házasságra léptek, jöllehet a' leány szülei mindenképen igyekeztek azt akadályoztatni. Az ujházosok valamig Velenzében laktak, olly tökéletes nyugalomban és bélességben éltek, hogy tsak egy kedvetlen szóval sem bántotta meg egyik a' másikat. Azonban történt hogy a' Velentzei tanács a' Velenzében lévő katonaságnak egyrészét Cyprus szigetébe küldötte, 's annak vezérévé a' Szeretsent választotta. Jöllehet ez a' megtiszteltetésnek igen örült, mindazáltal az a' gondolat, hogy az utazás alkalmatlansága kedves Disdemonájának terhére fog lenni, örömet nem kevesé meg

zavarta. Disdemona a' ki a' Szeretsen nélkül a' világban semmi örömet nem tudott képzelni igen örült férjének illy különös megtiszteltetésén, 's nyughatatlanul várta az időt, hogy azt új helyére elkészíthesse. De minden várása, és reménye ellen a' Szeretsent kedvetlenségbe látta elmerülni. Nem tudván ezen szomorúságnak okát így szóllott egyszer az asztal fölett: mi az oka Édes Férjem, hogy olly szomorú vagy, holott a' tanács olly szép tisztséggel tisztelt meg? Az a' forró szerelem zavarja meg nyugalmaságomat felele ő a' mellyel erántad viseltetem. Mert a' kettő közül egyet kell tennem; kénytelen vagyok téged, vagy a' tengeri utazás veszedelmeire kitenni, vagy itt Velentzében hagyni. Az első esetben minden baj, mellyet az uton szenvedned kellene but okozna. Ha pedig itt hagynálak melly kimondhatatlan nehezen esnek az nekem, mert ha töled meg válnék annyit tenne mintha életemtől válnék meg. Melly szükségtelen aggodalmak ezek, felele Disdemona; miért adsz illyeneknek szivedben helyet? én mindenütt foglak késérni akárhová megy. Még a' tűzbe is utánnad mennék, ha kívántatnék, annyival is inkább veled utazok a' tengeren, a' hol a' jó készületű hajóban keveset lehet félni. De, ha veszedelem érne is bennünket, meg osztom azt veled, 's azt hinném, hogy kevesse szeretsz, ha Velentzében hagynál, vagy felőlem azt gondolnád, hogy inkább szeretnék bátorságos helyen maradni, mint veled együtt veszedelemben forogni. Tégy meg tehát minden szükséges készületeket az elindulásra, azzal a' jó kedvel a' mellyet megtiszteltetésed kíván. A' Szeretsen ezen szok-

nál örömtől el ragadtatva, meg ölelte feleségét, 's azt mondá neki, a' legforróbb tsókok között. Az Isten tartson meg bennünket soká, ezen költsönös szeretetünkben édes feleségem! Nem sokára azután rendbe szedte dolgait, 's feleségével, és tselédjeivel hajóra ült, Cyprus Szigetébe utazván, a' hova kedvező szelekkel hamar el-is értek.

A' Szeretsen katonái közt volt egy zászlótartó is, a' ki reá nézve igen tisztességes embernek látszott lenni; de felette, rossz szívvvel birt. Azonban a' Szeretsen ezt igen szerette, mint hogy gonoszságát, csak messzűnven, se tudta gyanéttani. Mert jöllehet ezen rossz ember igen sok alatsónságokat követett el, mindazonáltal szép szavaival, és kellemes maga alkalmaztatása által úgy eltudta titkolni szíve alatsónságát, hogy ötet kiki könnyen Achillesnek, vagy Hectornak nézhette volna. Ezen rossz szívű ember a' feleségét is elvitte magával Cyprusba, a' ki igen jó indulatu, és szép fiatal személy volt, 's a' kit a' Szeretsen felesége igen szeretett, 's gyakran meg is látogatott. A' Szeretsen katonái közt találtatott, egy Kapitány - is, a' kit az igen betsült sokszor magához hívott, 's ebédjére és feleségével társalkodásra is méltóztatott. Disdemoná tudván, hogy férje ezen Kapitányt betsüli, a' maga részéről is illendő tekintettel volt eránta, a' mit a' Szeretsen igen helyben hagyott. Az alatsón lelkű Zászló tartó legkevesebbé sem gondolván sem azon hűséggel mellyet feleségének esküdött, sem azon tisztelettel, és engedelemmel, mellyel a' Szeretsennek tartozott, halálosan bele szeretett Disdemonába, 's neki olly titkosan valamint csak lehetett tudtára akarta adni

szerelmét, de Disdemonát a' kinek a' Szeretsenen kívül senkire se volt tsak legkissebb gondolatja is semmiképp se tántorithatta meg, 's minden próbája annyi volt, mintha azokat nem is tette volna. A' Zászló tortó olyan képzelődésben volt, hogy talám a' Kapitányt szereti azon Asszony, 's azért mutat ő eránta olly hidegséget. Ezen képzelődéssel tele lévén föl tette magában, hogy a' Kapitányt valami módon az élethöl kivégzi. Ez sem volt elég, hanem Disdemona eránt - is előbbeni forró szerelme helyett, a' legmérgeesebb gyölölséggel viseltetett, 's mindenkor arról gondolkodott miképp keverhetné őtet bele azon szerentsétlenségbe, melybe a' Kapitányt dönteni szándékozott.

Minekutánna e' végre külömbféle tsalárd utakat és módokat gondolt, végezetre arra határozta magát hogy Disdemonát férje előtt házasság töréssel vádolja, 's a' Kapitányt fogja házasság törőnek mondani. De, minthogy jól tudta, hogy a' Szeretsen mind Disdemonát igen szereti, mind pedig a' Kapitány eránt barátsággal viseltetik, által látta, hogy lehetetlen lenne vele állításait elhíttetni, ha tsak megtsalására igen mesterséges fortélyt nem gondolna ki. E' végre mind addig várakozott, míg jó alkalmatosság nem adta elől magát szándékának véghez vitelére. Nem sokára azután történt, hogy a' Szeretsen. A' Kapitányt azért hogy egy katonát kardjával megsebesített rangjától megfosztotta. Disdemona a' ki ezt igen sajnálta több ízben próbát tett férjét a' Kapitány eránt megengesztelni. A' Szeretsen egy alkalmatossággal megmondotta a' gonosz szivü Zászlótartónak, hogy a' Felesége mind

untalan könyörög a' Kapitány mellett. Ez a' gaz ember ezen környülállást gonosz szándékára nézve igen kedvezőnek látván, így szóllott a' Szeretsenhez alkalmasint Disdemónának van is oka a' Kapitány mellett könyörögni, 's miért? felele a' Szeretsen. Nem öfömet akarok férj és feleség között háboruságot szerezni, mondá a' Zászlótartó; de tsak szemeidet kellene felnyitnod magad is láthatnád a' dolgot. Ezen szók után bár melly igen unszoltatott is gondolatjának bővebb meg magyarázására, egyet sem szóllt többet, makatsan halgatott, de a' Szeretsen szívét homályos mondásával úgy meg sebesítette, hogy ez egészen elszomorodott, 's szüntelen azon gondolkodott, mit jelenthetnének a' Zászlótartó szavai. Felesége egykor ujjal próbálta férjét a' Kapitány eránt megengesztelni, 's kérte botsáttana meg ennek sok esztendei hiv szolgálatjáért, és sokszor megbizonyított barátságáért, az elkövetett tsekély vétket annyival is inkább botsáttaná meg, minthogy a' megsebesített katona a' Kapitánnyal már meg békéltett volna. A' Szeretsen mérges haragra lobbván így szóllott: különös dolog Disdemona, hogy a' Kapitányra, olly nagy gondod van. Ő néked nem testvéred, sőt nem is rokonod, mi lehet az oka, hogy sorsa olly igen a' sziveden fekszik. Disdemona tellyes alázattal, és szelédséggel így felelt: ne haragudjál reám kéresemért, semmi egyéb okból nem teszem én azt, hanem tsak sajnálom, hogy olly jó barától, a' millyen saját vallás tétele szerént a' Kapitány volt, megfosztva látlak; még pedig ollyan vétkek miatt, melly olly nagy gyűlölséget nem látszik

érdemelni De ilyenek vagytok ti Szeretsenek, olly heves természettel birtok, hogy minden tsekélység haragot és boszuságot gerjeszt bennetek. A'Szeretsen ezen szókra még jobban fel lobbanván ezt a' feleletet adta: ezt a' mit most mondasz, mások is megtudhatnák, a' kik most felőlem jobb vélekedéssel vagynak; de azért is olly büntetést gondolok ki, hogy a' boszuállással egészszen torkig jól lakhassam. A' jó Aszszony ezen szóknál megijjedt, 's látván hogy férje egyébbkori szokása ellen reá megharagudott, így szóllott minden alázatossággal: tsupa jó szándékból szóllottam veled ezen dologról; de hogy többé ne boszontsalak, soha sem fogom azt ezután egy szóval is említeni. Látván a' szeretsen melly igen igyekezett a' felesége a' Kapitánynak pártját fogni, 's meg gondolván a' Zászló - tartó szavait, el hitette magával, hogy Disdemona szerelembe esett a' Kapitánnyal. Elment szomoruan a' Zászló tartóhoz, 's unszolta azt, hogy magyarázza megszavait bővebben. Ez a' ki a' szegény Disdemonát végső veszedelembe akarta dönteni, eleinten tettette magát, mintha semmit se akarna megmondani, a' mi a' Szeretsen előtt kedvetlen lehetne, de végre úgy tévén, mintha a' sok unszolásnak nem állhatna ellene, ezeket mondotta: Nem tagadhatom igen sajnálom, hogy ollyast kell felfedeznem, a' mi téged jobban szomorít mint akármi ezen a' világon. De minthogy egy általján fogva kívánod, 's a' te becsületed, 's erántad való gondoskodásom is kötelességemmé teszi, megmondom, hogy feleséged, nem egyébbért sajnálja a' Kapitány eránt való neheztelességet, hanem tsak azon gyönyörködtetésért, melly-

ben az ötet, valahányszor házádba megy részelteti. Ezek a' szavak a' Szeretsen szívét egész fenéki általjárták. De noha nem hagyta ötet gyanuja a' felől kételkedni, a' mit a' Zászlótartó beszéllet, még is örömet akart volna többet tudni, 's így zóllott duhös ábrázattal, nem tudom mi tartóztat engemet, hogy azt a' nagy merészégű nyelvet ki nem szakasztom, a' melly olly vakmerőséggel gyalazza az én feleségemet. Az én erántad való hűségem illetén meghálálását előre képzelhettem monda a' Zászló tartó. De mivel hogy már egyszer kötelességem és a' te betsületed fenntartása annyira vitt, tehát ismét mondom, hogy a' dolog úgy vagyon, a' mint mondtam, és ha a' feleséged a' te szemeidet tettetés szerelmével annyira megvakította is, hogy azt nem láthattad, a' mit kellett volna látnod, az azért nem kevésbbé igaz, a' mit mondok. A' Kapitány nekem titkát megvallotta, mert az ő szerentséje nem látszott volna, néki tökéletesnek lenni, ha azt senkinek se fedezhette volna fel. És ha haragodtól nem féltem volna, mindjárt akkor, midőn a' dolgot kinyilatkoztatta, megadta volna kardom néki a' megérdemlett jutalmat. De mint-hogy azon hűségem melly szerént néked felfedeztem, a' mi tégedet inkább illet, mint más, illy rosszul jutalmaztatik meg azt kívánnám, hogy bár tsak hallgattam volna. Ugy a' te haragodat se vontam volna magamra. Erre így szóllott belső megháborodással a' Szeretsen: Ha azt nem tselekszed, hogy én tulajdon szemeimmel láthassam azt, a' mit mondtál, bizonyos lehetsz benne, hogy jobb lett volna némán születned. Semmi se lett volna ennél

könnyebb felele a' gonosz tévő addig mig még a' házadhoz járt: de most midőn te ötet nem azért a' miért megérdemlette volna hanem sokkal kisebb okért elhajtottad, a' dolog nekem igen nehezen esik. Mert, noha elhiszem, hogy Disdemona még most is bé tölti kívánságát, valahányszor tsak alkalmatosságot szolgáltatasz nékie, még is sokkal nagyobb vigyázással kell neki dolgában eljárni, mint az előtt, mivel már most gyűlölségedet magára vonta. Mind azonáltal még is reménylem, hogy szemeiddel megláthatod. Ezen szavakkal elváltak egymástól. A' szerentsétlen Szeretsen a' legmérgeesebb nyiltól megsebesítetve ment haza, és várta azon napot, a' mellyen ő néki megmutatja a' Zászló tartó, azt a' mi ötet örökre szerentsétlenné teszi. Nem kevesebb gondot adott az álnok Zászló tartónak is Disdemona tiszta élete. Mert látta, hogy nem kevés nehézségében kerül, egy olly módot kitalálni, mellyel el hitesse a' Szeretsennel azt a' mit ő néki hazugul mondott. Mi-nekutánna a' dolgot soká hányta vetette elméjében, végtére egy ujj gonoszságra vetemedett. A' mint mondám a' Szeretsenné gyakorta meglátogatta a' Zászló tartónét, és nagy részét a' napnak annál töltötte. Ez az alá való ember tudta, hogy a' Szeretsenné egy olly keszkenőt hordoz magával, a' mellyet a' Szeretsen ajándékozott nékie. Ez a' keszkenő igen finom, és szeretsen izléssel lévén szövve, mind Disdemonának, mind a' Szeretsennek igen kedves keszkenyőjek volt, 's ezt szándékozott alattomban ellopni, 's az által az ő végső veszedelmét eszközölni. A' Zászló tartónak egy kis három esztendő gyermeke volt, a' kit Disdemona igen

szeretett, ezt ő midőn egy nap hozzájok ment karjára vette, és Disdemonának ölébe tette. Disdemona által ölelte a' kis gyermeket, szívéhez szorította, és azon közben a' tsalárd ember, a' ki a szemfényvesztéshez, igen helyessen értett, olly ügyessen levette a' keszkenőt az övről, hogy Disdemona épen nem vette észre. Nyugodt szívvvel ment haza, 's minthogy más dolgokról aggságoskodott, nem jutott néki eszébe a' keszkenő. De egynéhány nap mulva, midőn kereste, és sehol se találta nagyon elijedt, félvén, hogy a' szeretsen szokása szerént kérdezni fogja a' keszkenőt. Az Istentelen Zászlótartó azon közben választott magának egy alkalmas időt, elment a' Kapitányhoz, és a' legrovassabb boszu állás gonoszságával a' Kapitány ágya fejébe dugta a' keszkenyöt. A' Kapitány ezt nem vette előbb észre, mint más nap reggel, midőn az ágyból felkelvén az földön reá lépett. Megismérte, hogy Disdemonájé, de azt nem érhetette felészével, hogyan kerülhetett az ő hozzá, és feltette magában, hogy vissza fogja néki adni. Várakozott, még a' Szeretsen elment onnét hazul, akkor a' ház ajtajára ment, és kotzogatott. A' történet, melly ugy látszott, hogy a' Zászlótartóval, a' szerentsétlen veszedelmére öszve esküdött ugy akarta, hogy a' Szeretsen éppen abban az órában tért vissza, és midőn a' kotzogatást hallotta az ablakba állott, és így kiáltott: ki kotzogat? A' Kapitány midőn hallotta a' Szeretsen szavát, attól félvén, hogy szerentsétlenségére le jön, minden felelet nélkül elszaladott. A' Szeretsen le jött felnyitotta az ajtót kiment a' szekér utra, mindenfelé nézegette,

de sehol se találhatta ötét. Erre bőszerűséggel télo
vissza ment a' házba, és kérdezte a' feleségétől,
ki kotzogatott oda alatt? Az asszony azt felelte,
's igazán is felelhetette, hogy nem tudja. Ugy tet-
szik a' Kapitány volt mondá a' Szeretsen. Nem tu-
dom az volt e' vagy más felele Disdemoná. Noha
a' Szeretsen bőszerűségében igen neki tüzesült, még
is elfojtotta dühösségét és semmit sem akart tenni,
mig a' Zászlótartónál nem szóllott, a' kikhez is siet-
séggel elment, elbeszéllette neki a' mi történt, és
reá bizta, hogy valamin' tsak lehet járjon végére
a' dolognak. Ennek a' kedvező történetnek igen
örülve megígérte azt a' Zászlótartó, hogy meg-
teszi kívánságát. Nem is soká késett, szóllott a'
Kapitánnyal egy olyan helyen, a' mellyen a' Szer-
tsen láthatta őket beszélni, a' nélkül hogy a' Ka-
pitánytól észre vetetődött volna. A' beszédet egész-
szen más tárgyra fordította, nem Disdemonára, és
egyszer is másszor is igen nevetett. Mihelyt el-
váltak egymástól, mindjárt oda ment a' Szeretsen
a' Zászlótartóhoz, hogy meg hallhassa a' mit a' Ka-
pitány mondott nékie. Minekutánna soká unszol-
tatta magát, végre így szóllott: Mindent felfede-
zett a' nélkül, hogy legkevesebbet is eltitkolt vol-
na, 's megvallotta, hogy a' te feleséged neki min-
den kívánságát betöltötte, valahányszor tsak onnét
hazul eltávozásoddal időt engedtel neki, 's hogy utól-
só nála lételekor ajándékozta neki azt a' készkenőt,
a' mellyet te ő neki, vele öszve kelésed napján ajándé-
koztál. A' Szeretsen megköszönte a' Zászlótartó szí-
vességét 's elhitette magával, hogy ha Disdemonának
nincs meg a' készkenője, tehát ugy vagyon a' dolog, a'

mint a' Zasztörtartó mondotta. Egykor tehát, midőn feleségével ebéd után beszédbe eredt, kérte tőle a' keszkenőt. A' szerentsétlen Asszony, a' ki ettől a' kérdezőskedéstől már régen félt egész ábrázatjában megpirult. És hogy artzája elpirulását eltitkolhassa az almáriomhoz futott, mintha a' keszkenőt akarná keresni. Minekutánna soká kereste vissza jött és így szóllott: Nem tudom hogyan van, hogy most nem találom, talám megtaláltad valahol. Ha megtaláltam volna monda ő, nem kérném tőled. Mászor jobban meg keresd. — Ezen szókkal eltávozott tőle, 's azon gondolkodott, hogy a' Kapitányt és feleségét miképp ölhetné meg a' nélkül, hogy a' gyilkosság ő reá gyanéttassék. Minthogy ő ezt a' rettenetes gondolatot éjjel nappal elméjében forgotta, lehetetlen volt Disdemonának észre nem venni, hogy férje nem az ő eránta, a' ki egyébbkor szokott lenni. Több ízben így szóllott hozzá: Ugyan mi nyughatatlanit téged' annyira? honnét van hogy te egyszerre olly komor, és gondolatokba merült vagy, holott te egyébbkor a' világon a' legjobb kedvű férjfiú szoktál lenni. A' Szeretsen külömbféle okokat talált néki a' feleletre, de Disdemona egy gyikkal se elégedett meg, és noha tudta, hogy semmi büntetésre méltó tselekedet nem okozhatta az ő részeről a' Szeretsennek nyughatatlanságát még is gyanakodott hogy talám ő reá boszonkodik. Gyakran így szóllott a' Zasztörtartó feleségéhez: Nem tudom mit gondoljak a' férjem felől, ő a' ki egyéberánt tsupa szeretet, és szivesség volt erántam, nem tudom miért, egészen megváltozott. Az Isten adja, hogy én az ollyan hajadonoknak gyászos pél-

daul ne szolgáljak, a' kik rokonnyaik ellenére mennek férjhez, és hogy az Olasz szép nemnek tölem ne kelljen tanulni, melly veszedelmes dolog legyen egy olly férjével házasságra lépni, a' kit a' természet, az ég és élet módja tőlünk egészen különbözvé tesz. Ő barátja a' te férjednek, és minden kedvetlenségeit közli vele, ha tehát valami ollyast hallasz, a' melly nekem tudósíttásul szolgálhat, égre földre kérlek, ne partolj el tőlem segítségeddel, 's mint ezt olly szókkal mondotta, mellyek a' könnyek záporától gyakorta félbe szakasztattak. Jóllehet a' Zászlótartó felesége mindent tudott, (Mivel hogy az ő Ura ötöt Disdemona halálának eszközlőjévé akarta tenni; de nem tehette) még se ment az Urától való félelem miatt ő néki legkevesebbet is felfedezni; hanem csak ezt mondotta: vigyázz hogy férjednek, legkevesebb gyanura se szolgál-tass alkalmatosságot, és azon iparkodj, hogy az ő eránta való szeretetedről, és hűségedről meggyőzhessed. Azt ugy is tselekszem monda a' szerentsétlen Asszony, de jaj mi haszna van annak! A' Szeretsen azon közben még bizonyossabbá akart lenni, a' felől a' mit örömet költeménynek tartott volna, 's kérte a' Zászlótartót, hogy szolgáltatson néki alkalmatosságot, a' keszkenőt a' kapitánynál látni; Noha ezt igen nehéz volt megtenni, a' gonoz tévőnek, még is megígérte, hogy minden erejéből fog rajta iparkodni hogy megtehesse azt. A' Kapitány házában egy olly fehér személly lakott a' ki az ő fehér ruháját igen remekül ki tudta varni. Ez meg látta a' keszkenőt, és meg tudván, hogy a' Szeretsennéjé, és hogy vissza kell néki adni formáját

akarta venni. Midőn ezen munkában foglalatoskodott meglátta őtet egykor a' Zászlótartó (mert az asszony úgy dolgozott az ablaknál, hogy ott minden elmenőtől megláttathatott) nyomban oda vezette a' Szeretsent, 's megmutatta nékie, a' ki már most bizonyosnak tartotta, hogy az ő derék felesége házasságtörő. Meghatározta tehát a' Zászlótartóval együtt, hogy a' Szeretsennét a' Kapitánnyal együtt megölik. Tanátskoztak, hogy mitso-da eszközök által, és miképpen mehetne ez végbe kérte a' Zászlótartót hogy a' Kapitányt emészsze el, 's azt ígerte néki hogy megfogja hálálni. A' Zászlótartó vonogatta magát, 's eleibe terjesztette a' Szeretsennek, melly rettenetes, és veszedelmes tse-lekedet volna az, holott a' Kapitányban mind okos-ság, mind vitézség nagy mértékben van. De mint-hogy a' Szeretsen nem szünt meg kérni, 's azon fel-lyül egy jó summa pénzt is ígért; végtére tsak ugyan ajánlotta magát, hogy fog próbát tenni. E-zen eltökéllés után egyestve rajta ütött a' Zászló-tartó a' Kapitányon, midőn ő egy házból egy fe-hér személlyel jött, kivel is ő néha idejét tölteni szokta, 's a' setétben az aldalát bé vágta úgy hogy a' szerentsétlen a' földre roskadt. Mihelyt a' Zász-lótartó ezt meg sajdétotta, mindjárt oda ment hoz-zá, hogy egészen megölje; de a' Kapitány a' kinek nem volt felénk szive, és a' ki a' halálhoz, és a' vérhez már hozzá szokott kirántotta a' kardját, és noha olly igen megvolt is sebeséttetve, még is fel-állott egybe szedte erejét, a' maga védelmére, és fenn szóval ezt kiáltotta: Orozó gyilkos támadott meg. A' Zászlótartó midőn hallá hogy emberek,

és a' körül belől bé szállótott katonák segítségül jönnek, futásra vette a' dolgot, hogy meg ne fogathassék, és utóbb vissza fordulván ugy tettette magát, mintha ő is a' larmára szaladott volna oda. Közibe keveredett a' többinek, és midőn látta volna a' rajta ejtett sebet, ugy vélekedett, hogy ámbár még meg nem holt is, de bizonyosan meg kellenék neki bele halni. És noha igen örült rajta, még is olly szíves szavakat mutatott a' Kapitány eránt mintha testvérje lett volna. A' következő reggel elterjedett a' hire egész városban, és Disdemona is meghallotta, igen érzékeny szivü lévén, 's nem gondolván, hogy reá nézve rossz következése lehetne, ezen eseten szíves szánakodását mutatta. A' Szeretsen ezt igen rosszra magyarázta, és elment ismét az ő Zászló tartójához, kihez is így szóll: Gondolhatnád e? az én bolond feleségem annyira bánkodik a' Kapitányon, hogy tsak nem megtebo-lyodik. De hogyhogy is lehetne máskép (mondá a' Zászló tartó) hát nem tudod-e; hogy a' Kapitány volt az ő lelke. Az ő lelke felele a' Szeretsen: Oh ki fogom a' testéből a' lelkét 's szivét szakasztani és embernek se tartanám magamat ha ezt a' szemtelen Asszonyt ki nem küldeném a' világból. Azután azon tanakodtak hogy Disdemonát méreggel öljék e' meg, vagy fegyverrel. A' kettő közül egyik se tetszett. Nékem jut eszembe valami azt mondja a' Zászló tartó, mellyel elégséget tehetsz magadnak a' nélkül, hogy valami gyanuba esnél. Az a' ház, a' mellyben lakol már régi, és szobád fedele dülő félben van. Én ugy gondoltam, hogy Disdemonát mind addig verjük egy zsák homokkal,

mig

míg meg nem hal, hogy a' verésnek semmi jele
 ne láttassék rajta. Ha egyszer megholt, tehát a'
 házfödelének egy részét beszakasszuk, és a' fejét
 bé üssük. Azután pedig azt mondjuk, hogy egy
 gerenda reá esett, 's agyon ütötte. Így senki előtt
 se esöl gyanúba, és halálát mindenek tsak a' tsupa
 történetnek fogják tulajdonítani. A' szeretsennek
 tetszet ez a' kegyetlen tanás. Várta az alkalmat-
 os időt, és midőn egyszer éjtszaka a' feleségével
 az ágyban feküdt a' Zászlótartó egy mellyék szo-
 bába elbujt. Jeladásul hirtelen egy zördülést tsi-
 nált. A' szeretsen mindjárt meghallotta, 's így szól-
 lott a' feleségéhez: hallottad - e azt a' zördülést?
 igen is hallottam „kelj fel frissen és nézd meg mi
 lehet az. A' szerentsetlen Disdemona felkelt és mi-
 helyt közelített a' mellyék szobához, mindjárt kiro-
 hant a' Zászlótartó, és olly kegyetlenül megütötte
 egész erejéből a' háta göréntzét a' homokkal tellyes
 zsákkal, hogy mindjárt le roskadt, és alig léleked-
 zett. De még erőtlen szavával is hívta, a' mint
 tudta a' szeretsent segítségére. Ez az ágyból ki-
 gorgván ezt mondotta nékie: Ez a' te hűségtelen-
 séged' jutalma. Ezt hallván a' szegény Asszony, és
 érezvén vége közelítettését így szóllott a' Zászlótartó
 másodszori ütésekör: Az isteni igazsággal bizonyít-
 tom hívségemet, 's midőn az Istent hívta segítség-
 gül, az elvetemedett Zászlótartó harmadik ütésére
 megholt. Az meglévén a' szeretsen és a' Zászló-
 tartó az ágyba vitték, béütötték a' fejét, és az elő-
 re való eggyezés szerént beszakasztották a' szoba
 fedelét. A' szeretsen azután segítségért kiáltozott,
 mintha a' háza beszakadtt volna. A' szomszédok

őszve futottak hozzá a' lármára, és midőn az ágyot kiásták, halva találták a' gerenda alatt Disdemonát. Mindenek sajnállották őtet az ő jó maga viseletéért, és másnap a' nép közönséges siralmai között eltemtetett. De az igaz és szíveket vi'ssgáló Isten nem akarta, hogy egy ily rút gonoszság megérdemlett jutalom nélkül maradjon. A' Szeretsen a' ki ugy szerette a' feleségét, mint a szeme világát, midőn látta, hogy megfosztatott tőle, olly igen óhajtotta azt vissza, hogy mintegy magán kívül a' háznak minden részeiben kereste, és meggondolván hogy a' Zászlótartó volt annak az oka, hogy ő az ő feleségével együtt az élet minden kellemeit elvesztette, ugy elgyűlölte azon gonosztévőt, hogy még reá se nézhetet többé, és hogy ha a' Velentzei köztársaság törvényétől nem tartott volna, tehát nyilván-ságossan megölte volna. De minthogy ő ezt bátorságossan végbe nem vihette, elvette tőle a' Zászlót és a' seregben sem akarta többé szenvedni, mellyért is a' legnagyobb gyűlölség tamadott közt-tők. A' Zászlótartó a' ki minden gonosztévőket fellyűlmult kegyetlenségével a' Szeretsen elvesztéséről gondolkodott. Felkereste a' Kapitányt, ki sebeiből már kigyógyult, és így szözléttja meg. Elérkezett az az idő, mellyben a' te sebeidért bosszut állhatsz, és ha velem elakarsz Velentzébe jönni, megmondom ki támadott meg, mert itt sok okokra nézve nem mondhatom meg.

A' Kapitány a' ki erőssen megbántatottnak érezte magát lenni megköszönte ezt a' Zászlótartónak, és elment vele Velentzébe. Mihelyt oda érkeztek, mindjárt megmondotta néki, hogy a' Szeretsen volt

az, a' ki ötet megsebesítette, mivel azt hitte, hogy a' feleségét a' hivatalságra eltsábétotta, 's azt tudtára adta, hogy a' feleségét is ugyan ezen okra nézve ölte meg, 's azután azt hirlelte, hogy a' bészakadt fedél ütötte agyon. Ezeket hallván a' Kapitány bévádolta a' Szeretsent a' tanátsnál, mind a' maga sebéért mind pedig a' Disdemonán elkövetett gyilkosságért, és a' Zászlótartót hívta bizony-ságul, ki is mind a' kettőt igazságnak lenni erősítette. Meg vallotta, hogy a' Szeretsen ő vele mindent közölt, 's hogy ötet is reá akarta venni ezen kettős gonosszagra, és hogy maga a' Szeretsen beszéltte el neki, mi móddal gyilkolta legyen meg feleségét gyalázatos szerelemföltésből. Midőn a' Velentzei tanáts megértette ezen vadlelkű embernek, egy az ő polgári társaságjokból származott személyen elkövetett kegyetlenségét, vasra verette a' Szeretsent, és Velentzébe vitette, és sok Kinzásokkal próbálta vele az igazságot megvallatni. De ő kemény természetű lévén, minden Kinzást kiállott, és mindég annyira tagadta a' dolgot, hogy legkevesebbet se lehetett belőle kivenni, de noha elkerülte is a' halált kemény természete segítségével, mind azon által meg nem akadályoztathatta azt, hogy sokáig tartó fogsága után örökös számkivetésbe nem küldetett volna, mellyben is érdeme szerint a' Disdemona rokonaitól, megölettetett. A' Zászlótartó hazájába vissza tért, és mivel hogy rossz erköltseit el nem hagyhatta, bévádolt egyet az ő pajtásai közül, mintha az ötet arra kérte volna, hogy egy ellenségét a' ki nem es ember volt üsse agyon. A' bévádoltatott, mindjárt megfogattatott, és a' Kinzó hely-

re vitetett, és midőn azt vallaná, hogy az mind hazugság, a' mit az ő vádolója ő reá mond, a' Zászlótartó is a' Hinzószerszámokra huzatott, melly alkalmatossággal béle megszakadott, 's mihelyt a' fogságból haza vitetett, mindjárt nyomorultul megholt. Így boszullotta meg az Isten a' Disdemona ártatlanságát. Mind ezeket a' Zászlótartó felesége beszéllette el, minekutánna férje meghalálozott.

EGY PAPI IVÓ DAL,

mely egy 14-dik századbéli kéziratban találtatott,
's mellynek tzimje ez:

Carmen Biblicum.

1.

Sumus hic sedentes,
Sicut Conferentes,
In omnibus gaudentes,
Nullum offendentes
Sed laeti, faceti Concinentes.

2.

Hospitem laudemus,
Sibi decantemus,
Tunc iterum potemus,
Secum Convivemus
Honesti, Modesti, jubilemus.

3.

Ergo infundatur
Si Cor jucundatur
Tristitia fugatur

Plausus innovatur

Et laeti faceti concinentes :

4.

Virgo generosa

Dei speciosa

Prae Caeteris formosa

Paradisi rosa

Sit genti Bibenti gratiosa.

EGY ANYÁNAK LEVELE GYERMEKEI ÖLTÖZETÉRE SZÜKSÉGES SOK KÖLTSÉGEIRŐL.

Méltóságos Gróf!

En nyoltz gyermekek' anyja vagyok, mellyek közül a' legidősbbit tizenhárom esztendő, 's őket mindnyájokat rangomhoz illő ruhában kel járatnom. Bizonyossá tehetem Nagyságodat, hogy éjjel nappal ezen töröm fejemet, miképpen lehetne mindent legkevesebb költséggel megtenni, sőt arról is, hogy lakodalmam' napjától fogva magamnak eggyetlen egy új öltözetet sem tsináltattam, a' mi több ifjuságombeli ruháimból-is egyiket 's másikat gyermekeim számára már felszabdaltam. De mind e' mellett sem győzők nekik annyi ruhát szerezni, a' mennyit a' mai világ elmulthatatlanul szükségesnek tart. Nem szándékom Nagyságod előtt mind azt felszámolni, a' mit öt leányaimra, miolta ezek a' pályából kikeltek, már reájok költöttem. Nagyságod elfogna azon ijedni. A' költség most-is szakadatlanul foly. Mikor azt gondolom, hogy az egyik leányomnak eleget tettem, a' másikon elő kel kezdenem a'

költséget, 's az olyan anyának, a' ki tisztességesen akarja házat tartani nem lehet reggeltől fogva estig egyebet tenni, mint gyermekeit úgy ruházni, hogy az emberek előtt megjelenhessenek. Ezelőtt egy-néhány napokkal nagyobbik leányomat egy innepi társaságba kellett eresztenem, 's azon kívül hogy a' tsitsumázásra felette sok idő vesztegettetett, az egész ház - is fellázosztatott, 's minden tselédeim a' sok lóást futást megunván soká dultak fultak. Egy szóval az egész ház egészen felfordult, 's szegény er-szényem annyira megürült a' sok piperézés miatt, hogy egész héten által tsupa rántott levessel kellett megelégednünk.

Hát ha mindent számba akarnék venni, a' mi-be egész öltözete 's az ahoz megkívántató tzifraságok kerülnek; melly szembetűnőnek kellene lenni panaszolkodásom' ígasságos voltának!

Oh éppen akkor midőn nyomoruságom titkon könnyet préselt - ki szememből, leányom ártatlan gondatlanságból azt mondotta, hogy nem sokára arany órájának - is kellene lenni, minthogy a' többi leány pajtásai már mindnyájan viselnek azt.

Vajha ezt gondolám magamban, vajha olyan törvény hoztattnék, melly szerint minden szüléknek megtiltatnék leányaikra aranyból ezüstből, drága tsipkéből vagy selyemből álló ékességet adni, vagy legalább minden jó gondolkozásu szülék önként öszve állanának ezen gondolatnak tellyesítésére. Melly örömmel tekéntene akkor sok mélyen elszomorodott anya az ő sok leányaira. Azon törvényt bátran kilehetne terjesztetni minden rangbeliekre, mert a' gyermekek míg még neveletlenek,

mindenütt egyyenlők. Melly nagy lenne a' leányok öröme, midőn tizenötödik esztendejekben legelőször mutathatnák magokat a' kíváncsi nézők előtt selyem ruhában, 's ha az ő örömökkal így gondolkodnánk, nem változtatnánk - e világba - lépésekkor ezer aprólékos ékességeket bájoló ujságokká, mellyek nálók a' mostani szokás szerint kisdedkoroktól fogva óságokká válnak? Mostani gondatlan tekozlásunk által előre meguntjuk velek azon gyönyörűségeket, mellyek tsak későbbi esztendeikhez illenének.

Az Anglus fő Urak fiaikat husz esztendős korokig egy Kollegiumba küldik, a' hol minden tsitomázás nélkül ótska ruhában 's igen közönséges étkek mellett neveltetnek fel. Olasz országban a' leányoknak gyermekkorokban szerzetes ruhában keljárni. A' régi Romaiaknál - is a' mint férjemtől hallottam, hasonló bölts okokra nézve az ifjaknak különös öltözetjek volt, 's nagy innepet tartottak, midőn az ifjakra legelőször adattatott prêmes ruha. Nem jó volna - e nekünk - is ezen nagy példákat követnünk.

Alázatosan könyörgök Nagyságodnak méltósátság ezen tárgyról gondolkodni, 's ha jönnek találjanálunk - is efféle intézeteket a' maga nagy tekintete által eszközteni. Mély tisztelettel vagyok 's a' t.

A' megboldogúlt jó feleség.

Feleségem negyven esztendős koromban megholt, 's környülményeim azt kívánnák, hogy ismét megházasodjam. De jóllehet már sok helyeken tu-

dokozódtam, még sem találtam mind eddig olyan személyt, a' kivel megeleghedhetném, 's a' ki boldogult feleségemhez elegendőképpen hasonlittana. Akármelly leány vagy özvegy felől kérdezősködöm, mindenkor csak azt mondják, hogy ez vagy amaz igen pallérozott értelmű, sokat olvasott, igen érzékeny szívvel bír, jól beszéll németül, sőt frantziavul - is, szépen muzsikál és tántzol 's nagyon kellemesen tudja magát a' társalkodásban alkalmaztatni.

De szerentsétlenségemre mind ezen tökéletes-ségeknek kevés hasznát vehetem. Én egy olly jó indulatu, jó szívű, józan eszű 's okosan társalkodó feleséget kívánnék, a' ki nyájas eleven és még is othon maradni szerető, szorgalmas gazdaasszony 's jó szakátsné volna, 's a' kertészkedést - is örvendene. 'S ilyen személyt fájdalom! most sehol sem találok.

Az Isten tudja, hogy nem kívántam: de megboldogult feleségem minden nap öt órakor felkelt 's előbb mint hatot ütött az óra az egész házat rendbe szedte, a' gyermekeket felöltöztette, a' tselédek' dolgait kiszabta 's télen mire megvirradott többet fonatott, mint a' mennyit más némelly házaknál egész esztendőn által fonatni szokás. A' fölöstökömözéshez kevés idő kellet, kiki kezébe vette, a' mit falatozni akart, 's azért félben sem hagyta munkáját. Délben az asztal mindenkor annak idejében meg volt terítve, 's nem jött rá több két tál ételnél, 's ezen ételt maga készítette nem nagy pompával, de jól kiválasztva és tisztán.

Sajtot, vaját, asztali gyümöltsöt mindenkor maga szokott tsinálni. Ha valamely jó barátunk jött hozzánk, mindenkor készen voltak két háromféle liktáriomok, mellyeket sok tzukor-vesztegetés nélkül igen jól tudott készíteni. Etzetet kimondhatatlanul jót tudott tsinálni, valamint bizonyos gyomor erősítő keserű tseppeket - is, 's menta-égettbort akarmelly apátza Klastromban sem lehetett jobbat találni, mint ő nála. Herbathéért soha sem adtunk egy fillért - is a' patikába. Minden darab fára vigyázott, mellyet a' tselédek a' tűzre tettek, 's nem hagyott soha - is nagy tüzet rakni, ha tsak köröskörül főzőfazékokat a' tűzhez tenni nem kellett. Gyertyát maga mártott 's a' gyertya maradvékokról minden reggel megtudta, ha mindenik tseléd annak idejében feküdt - e le. A' pintze és kamara' kultsait soha sem bizta másra; vaját és szalonnát mindenkor maga adott - ki, 's a' nélkül, hogy fősvény lett volna, semmit sem hagyott a' tselédeknek szükségtelenül elvesztegetni. Hasonlóképen tselékedett a' téjjel is. Minden kotlós tyukot esmert, 's annyit adott enniek, a' mennyi szükséges volt. Nyáron estve soha sem ettünk meleg ételt, 's a' hideg étel mellett az edényt hideg vízzel - is meglehetett mosatni és öblögettetni, 's téli estvéken a' vatsorát a' kálhában főzette. A' mit nappal megtetethetett azt soha sem tette gyertyánál, 's a' tselédek munkáját ehez képest szabta - ki. A' szennyest ruhát minden szombaton számba vette, 's mikor mosatott, a' megmosott ruhát jól kiszáragattatta. A' foltozáshoz igazításhoz derekasan értett. A' gyermekek ruháját nagy részén maga varrta.

Minden esztendőn egynehány vég vásznat maga vetett, egynehányat pedig fejezítettlet vett, és maga fejezítettette - meg.

A' kertet annak idejében bevettette, még pedig olyan maggal, mellyet maga termesztett. Tavasszal egyik mulattsága abban állott, hogy vete-ményezett és gyomlált. Valamit plántált, mind az igen jól megfogyanodott. Tehenei, minthogy őket, ámbár takarikosan de jókor etette, sok és jó tejet adtak.

Ennyi jó tulajdonságok nagy tekintetet szer-zetek néki. A' jól készült ételek az evőket ditsé retére hevítették, asztalruhái 's asztal keszkenői gyönyörködve nézettettek. Gyermekai, mellyeken a' szorgalom, tisztaság és vidámság mindennek szemében tünt, ditsőségre váltak, 's a' jó rend, melly házában uralkodott, 's az a' könnyűség, mellyel mindent véghez vitt és véghez vitetett, olly jó kedvet adtak szívének, melly minden vendégeket megbá-jolt. Egy asszonynak sem hizelkedtek annyit, és egynek sem igazábban, mint néki. Vidám tekintetével mindenütt meglegedést terjesztett-el, 's ki nem lehet mondani melly szép móddal tudott másokat - is, a' kik vele voltak munkára édesgetni. Esti alkonyodáskor többnyire valahányan a' házban völtünk közösen 's együtt foglalatoskodtunk holmi aprólékos házi munkákban, egyik font, másik gombolitott, harmadik lentsét, borsót tisztított, negyedik gyertyabelet tsinált 's a' t. a' ki dolgát legelőször elvégezte, azt egy tsókkal jutalmazta-meg. Gyertya gyujtat előtt rege beszéléssel 's mesék feloldásával vagy más tsatsogással töltöttük az időt.

Halála után (oh nem emlékezhetem róla könyhulatás nélkül) mind a' négy leányom' számára annyi fehér ruhát 's ágyi készüléket találtam készen, hogy kiházasításokra is elégséges volna: 's midőn mind azt, a' mit tizenhat esztendeig tartó házassági életünkben beszerzett, össze számláltam, hogy az többre ment, mint az a' pénz, mellyet egész házasságunk' ideje alatt tőlem kapott: annyit tudott szorgalma jó rendtartása és gazda asszonykodása által nyerni.

Most már azt is megmondom, mint van az én mostani gyönyörű menyasszonyommal a' dolog.

MINT KEL HYMENTŐL ÖRIZKEDNI?

Sokszor ha Hymen faklyát gyujt
Amor elrepül tőle,
'S akkor méz gyanánt mérget nyujt,
'S hóhër válik belőle.

2.

A' frigy, mely így alkottatik
Nem más tsak rabság 's bilints,
'S fél soha nem bontathatik,
Fizettség bár melly kints.

3.

Ifjak, szép szerentsétekre
Jól vigyázzon szívetek,
Szabad még most tetszésetekre,
Vigan enyelegnetek.

4.

Ha Hymen arany hegyeket
Igérve jö felétek,
Másithatatlan frigyteket
Vele felve kössétek.

5.

Hány nem képzelt már kábúlva
Benne leghübb barátot,
Kinek kevés napok múlva,
Durván fordított hátot!

6.

Örizkedjetez törétől,
Mellyet vet hazudozva,
Fussatok gyémánt nyügétől
Mig fel vagytok oldozva.

7.

De ha szivetezket hatja
Egy édes gerjedelem,
Mellynek tüzét nem olthatja
Sem sok nap, sem értelem.

8.

Ha szépség 's ész kezét fogva
Riszt örök esküvésre,
'S Amor maga mosolyogva
Hiv az öszvekelesre.

9.

Ha ilyenkor jö hozzátok
Hymen tréfák' nyájával,
Akkor bizvást fogadjátok
A' hűség' szent tsókjával.

DE LA BRUYERENEK NÉMELLY NEVEZETES MONDÁSAI AZ ASSZONYOKRÓL.

A' férjfiak és asszonyok ritkán egyyeznek-meg ítéletekben valamely asszonyi személynek érdeme felett; mert igen különböző szempontból néznek. Az asszonyok egészen más kellemekért tetszenek az asszonyoknak mint a' férjfiaknak; ezer olly dolgok, mellyek ezekben lángot lobbantanak, az asszonyokat más asszonyok előtt utálatosokká és szenvedhetetlenekké teszik.

Némely asszonyokban mesterséges nagyság van, mellyet nekik szemek' - forgatása, fejek - tartása, járások' módja, és egy bizonyos szemfényvesztő elmesség ad, melly sikérség által tud magának tekintetet szerezni. Másokban természeti 's egyszerű nagyság van, melly nem függ a' test hordozásától, mellynek kutfeje a' szív, 's mellyet fő születések következésének lehet tartani. Ezen nagyság egy bizonyos szelid és állandó érdem, ezer olly szép tulajdonok' társaságában, melyeket minden serénységek sem rejthetett - el, melyek kitündökölnék és láthatókká lesznek azoknak, a' kiknek szemek van.

Esmerek ollyakat, a' kik, tizenharmadik esztendejektől fogva a' huszonkettődikig leányok, de szép leányok, attól fogva pedig férjfiak szeretnének lenni.

Némelly leányok 's fiatal dámák nem esmerik eléggé szerentsés természeteket, 's nem tudják, mennyit nyernének, ha az által hagynák magokat

vezéreltetni. Az égneek igen ritka, de igen mulandó ajándékaival bírnak, 's eltemetik azokat mesterségesen tanult 's rosszul himezett manérok által. Szavok hangját, járásokat mindent másoktól költsönöznek; szüntelen azt nézik a' tükörben, ha elég messze eltávoznak e' szerentsés természetektől, mindent elkövetnek nagy fáradsággal, hogy kevesebbé tetszhessenek.

Ha az asszonyok tsupán tsak a' magok szemeik előtt akarnak szépek lenni, 's tsak magoknak akarnak tetszeni, ugy kétség kívül szabadságokban áll az ékesítés' módját, 's az öltözés és piperézés' nemeit saját ízlések és kénnyek szerint választani: de ha a' férjfiaknak kívánnak tetszeni, ha azoknak kedvéért festik magokat, öszveszedtem a' voksokat, 's minden férjfiaknak vagy legalább a' legnagyobb résznek nevében mondom 's mondhatom, hogy a' festék őket tsemert okozókká, 's idő nap előtt vénékké teszi, hogy eggyaránt utálják látni mind a' mázolt ortzákat, mind a' hamis fogakat; mind a' viaszból tsinált állokat, hogy protestálnak minden mesterkedés ellen, mellyel az asszonyok magokat rutakká teszik, 's a' melly nem tsak szerelmet nem gerjeszt a' férjfiakban; hanem legtsalhatatlanabb mód őket a' szerelem nyaválájából kigyógyítani.

Az asszonyok készülve fogadják szeretőiket, mikor őket várják, de ha készületlenül és váratlanul lepettetnek meg általok, akkor egészen elfelejtik állapotjuk' minémüségét, és öltözetek millyen voltak, akkor már nem látják magokat. Ha olly férjfiak mennek hozzájuk, a' kiket hideg vérrel néznek, 's a' kikért szívek nem ég, akkor több idejek

van, észre veszik öltözetek rendetlenségét, 's vagy azoknak jelenlétekben megigazgatják ruháikat, vagy egy zszempillantatig eltűnnek 's felöltözve jönnek vissza.

A' szép ábrázat minden látható tárgyak között legszebb, 's annak a' személynek szava, a' kit szeretünk minden hangok között legédesebb.

Nints kellemesebb társalkodás a' világon, mint az olly szép személlyel, a' ki egyszersmind tisztességes erköltsü és feddhetetlen maga viseletü is; az ilyenben mind a' két nemnek, minden érdemei feltaláltatnak.

A' fiatal leányok vagy asszonyok ejtenek néha akarattok 's tudtok nélkül is olly szép szókat, melyek annak, a' kinek mondatnak igen hizelkednek; de a' férjfiak tsak nem soha sem; az ő hizelkedő szavaik tsak nem mindenkor akartva és tudva tétetnek 's még is kevesebbé hatnak szívre.

A' fejesség az asszonyoknál gyakran egygyütt jár a' szépséggel, hogy ez kevesebbet ártasson a' férjfiaknak, a' kiket külömbben elvesztene 's megemésztene.

A' hiu, szeles, szó-szaporító 's izetlen tréfákkal bővelkedő, heves, fenn-látó, merész férjfiak, a' kik magokról meghittséggel, másokról megvetéssel szólnak, a' kiket sem tsinos erkölts, sem feddhetetlen élet nem ékesít, 's a' kik kevés ítélő tehetséggel, de szabadon tsapongó képzelődéssel birnak, bizonyosan sok asszonyoktól fognak imádtatni, ha egyszer'smind szép természetek 's szép ábrázatuak is.

Mi lehet az oka, a' könnyebb eltitkolhatás-e, vagy az ize veszettség, hogy ez az asszony egy inast, a' másik egy szerzetest, a' harmadik pedig orvosát szereti?

Miért vádoljuk a' férjfiakat, mintha ők volnának annak oka, hogy az asszonyok nem tudósok? Mely parantsolat tiltja meg, hogy szemeiket fel ne nyissák, 's ne olvassanak, hogy azt, a' mit olvasnak meg ne tartsák 's vagy munkáikban, vagy társalkodásokban ki ne mutassák. Nem magok tartják-e magokat tudatlanságban, vagy azért hogy testek alkotványnya gyenge 's elméjük rest, vagy azért, hogy a' szépségről gondoskodás nem enged időt, vagy azért hogy repdékenyek, 's nem szeretnek huzomosan gondolkodni, vagy azért hogy tsak kézi munkákra van elméjük, vagy azért hogy a' házi aprólékos foglaltosságok által figyelmek igen eloszlik, vagy azért hogy a' nagy és fontos dolgoktól természetek szerint idegenek, vagy azért, hogy egészen mást kívánnak tudni mint a' mi az ész megelégtíti, vagy azért, hogy emlékező tehetségeket gyakorolni unalmasnak tartják. De akár melly okból származik az asszonyok tudatlansága szerentsések a' férjfiak, hogy legalább e' részben feljebb vagynak az asszonyoknál, a' kiktől egyéberánt olly sok tekintetekben függeni kéntelenek.

JOHNSON' ÍTÉLETEI A' FRANCZIÁKRÓL.

A' nagyok Francia - Országban, így szólla ő, pompásan élnek, de a' többiek felette szegény módon. Nints itt boldog középszer, mint Angolországban. A' Párisi boltok kitsinyek, a' piaczon olyan husok vagyon, mint a' millyet minálunk a' szegény raboknak tésznek eleikbe. Általában a' Franczia-nép tisztátalan: mindenüvé oda köpnek. Egy főrangbéli tudós Dámánál ***nál az inas a' czukrot ujjaival fogta meg, 's a' kávémba úgy tette bele. Elakartam önteni; de midőn azt mondták, hogy épen tsak nekem volna tsinálva, reá kellett magamat szánom, a' czukorral együtt a' legénynek ujjaít-is megköstolni. Ugyan ezen Dáma tellyességgel angoltheet akart tsinálni. A' Theekánnának ajaka nem folyt jól, 's ugyan azért azt parantsolta az Inasnak, hogy fűjjon bele. — A' levegőt kivéven Franciaország még Skótziának - is mindenben utánna vagyon. A' természet a' Francziákért többet vitt véghez, mint a' Skótziaiakért; de magok kevesebbet tettek, mint a' Skótziaiak. Ellenben a' Francziák Johnsonnak termetén, szokásain, 's viseletén, a' mellyeket nyakasan Párisban-is szint olly tökéletesen megtartott, mint Angolországban, egészen elvoltak bámúlva. Nem nézhettek elegendőképen barna nadrágját, fekete harisnyáit 's durva Ingét mansettek nélkül. Egy hiberniai nemes, a' ki Párisban tartózkodott, így szólla egykor hozzája: Uram, az Úr még nem-is látta a' legjobb Francia Komédiásokat. A' Komédiásokat Uram,

viszonozá a' komor Tudós, én tsak annyiban veszem őket, mint azokat az állatokat, a' melly ket az ember asztalokra 's padokra állitt, hogy bolondságokat tsináljanak, 's nevetést inditsanak, mint a' tántzoló kutyák De még-is megengedi az Úr, hogy bizonyos Játszók jobbak, mint némellyek? Igen-is! valamint bizonyos kutyák-is jobban tántzolnak, mint némellyek.

Johnson' Külsője.

Ez leginkább az által rútított - el, hogy ötlet egy nyavalya kinozta, melly bizonyos rángolódásokban 's képelvonásokban állott, mellyeknek nagy hasonlatossága volt szent Vida' tántzához. Reynolds azt tartotta, hogy nem önnként való rángolódások lettek volna, hanem a' szokásnak következtetése, gondolatait bizonyos különös mozdulásokkal kíséreni, 's úgy láttatnék, mint ha ezek a' mozdulások mindég korábbi magaviselete valamelly részének vádolására mutatnának. Mihelyt valakivel nem beszélgetett, mindég olyan gondolatok jöttek elméjébe, 's ugyan azért tett minden mulatságot, minden foglalatosságot a' magánosan való lételnek elejébe. Életemnek legfőbb foglalatossága, így szokott szölni, magam elöl futni.

F A E T H O N.

1.

Az Urfiak kevés ésszel
Sokszor büszke legények,
Fejek tele van szélvésszel,
'S más pénzével erszények.

2.

Elbizván magát attyában,
Faëthon is ilyen volt,
'S ha mit főzött tök agyában
Azért (törtt, szakadt) élt, holt.

3.

Későn korán ditsekedett
Főbustól származtával,
'S gyakran perbe keveredett
Rút fennhéjzásával.

4.

Egykor Epafus így szölla:
Te nem Főbus fija vagy,
Bár mit regél anyád róla
Annak hitele nem nagy.

5.

Erre az Úrfi fellobbant
Veres pók lett képében
Annya' szobájába robbant,
'S így szoll sirván mérgében:

6.

„Édes Anyám, az emberek
Mit beszélnek felőlem,
Azt mondják, hogy fattyu-gyerek
Vagyok 's csak rejted tőlem,

7.

Én ugyan a' csevegőket
Ki szoktam káromolni;
De megvallom, ebben őket
Nem tudom megczáfolni.

8.

Vess czélt a' mendemondának.
Adj jelt, mellyről tudhatom
Hogy Főbus - Isten fijának
Méltó jussal tartatom."

9.

Klymene asszonyban a' szív
Ekkor tsak nem megszakad,
Benne méreg, 's szeretet viv
Pirul 's illy szókra fakad:

10.

Azon tűz-szekér' fényyére,
Mellyet lángszürkék vonnak,
A' Főbus arany üstökére
Esküszöm Faëthonnak.

11.

Im' jobbamat felemelem,
Atyádhoz, ki olly fő 's nagy,
'S visszont hittel pecsételem,
Fijam, Főbus' fja vagy.

12.

De ne hidd anyád' szavait,
Attyád is megmondhatja;
Menj 's kérd' meg sugar lovait
Itt' közel sétáltatja.

13.

E' tanátson a' gyermek kap,
Befog kis kotsijába
'S nyargal valamint tud, a' Nap'
Ragyogó udvarába.

14.

Föbus gyémánt tronuson ült
Innepsi pompájában,
Minden szinekkal ékesült
Ditső palotájában.

15.

Ovidnál ennek szépségi
Gazdagon lefestetnek
Minek? az ész' illy költségi
Ma rosszul fizettetnek.

16.

Fiját a' fények királyja
Meg sejtí jó előre,
Mosolygva fejét csóválja,
'S így szölli: hogy jó a' söre!

17.

Lángkoszorúját fejéről
Jó idején' le tette
'S az út' okát már messzéről
Kegyes hangon kérdezte.

18.

Atyám, Clymene' szavára,
Faëthon még annak hisz,
Ha anyám más nők modjára
Szavával jégre nem visz.

19.

Adjad nekem olly atyai
Szereteted' zálogát,
Melly megroncsa sohonnai
Rágalmazóim' fogát!

20.

Jól van jól, fijam, az meglesz,
Monda Föbus, megadom,
Szived akármelly kérést tesz;
'Stiksze szentül fogadom,

21.

Látván a' Hős, hogy elérte
Czélját utazásának,
Attya tüzszekekrét kérte
Kocsikázni magának,

22.

Haj! haj! felkiált az attya,
Rázván 's vakarván fejét,
Mit kérsz? kezed nem bírhatja
Vad lovaim' erejét.

23.

Inti, kéri, czirógatja
Minden veszélyt megjelent;
De semmikép' nem hozhatja
Jobb észre az esztelent.

24.

Int hát, bár mérge ég belől,
'S befogják a' lovakat,
A' felhökig hátul elöl
Kirugó tátosokat,

25.

Felülteti ön' helyére

A' ficzkót, jó korbácsot

Ad kezébe 's köt szívére :

Egy tutzet jó tanácsot.

26.

'S bucsút vesz könnyet hullatva ;

„ Menj, járj jó szerencsével :

Adjö , Papám , ” 's durrogatva

Indul szeles elmével.

27.

A' lovak villám módjára

Nyargaltak , ég , föld rengett ,

'S mindjárt ennek látására

Faëthon füle csengett.

28.

A' ravasz harmok képzelték ,

Hogy nincsenek uroknál ,

A' Princzet könnyebbnek lelték

Egy kis szalma csutaknál.

29.

Jobbra balra kiugráltak ,

'S elhagyván járt utjokat ,

A' jégpoluson csináltak

Ujdon új csapásokat.

30.

Onnét ráróként repültek

Azon forró zonába ,

Hol legmérgebb vadak gyültek

Eh gyomorral tanyába.

31.

Itt' a' Skorpio kinyújtja
Rocsisunkra fulyánkját,
'S a' bosszus oroszlán gyűjtja
Haragja' dühös lángját.

32.

Ott a' rák nyitja ollóját
Hogy arcza'husát rágja
'S az ölyv is orra' kampójit,
Hogy szemeit kivágja.

33.

Az ifju elhült féltében
'S a' lovak úgy futottak,
Korbács, kalap ijedtében
Hogy a' földre hullottak.

34.

Föbe Asszony olly le felé
Látván testvérét jární,
Hogy hogy, bátyám, így emelé
Szavát, nem győztél várni?

35.

Mi lön? olly nagy tűz gyúlada
Szegény földünken ekkor,
Hogy kevesebb viz marada
Rajta, mint Tokaji bor.

36.

Szölő minden táj' részein
(Másképp nem is lehetett)
Elég volt, 's Kárpát' bércein
Rusti gerezd nevetett.

37.

Más felől sok hegy, sok mező
Lobogó lángal égett
Sok kiesén csörgedező
Patak per'selt gyéppé lett.

38.

Tellus Asszony végre magát
Nem győzvén már legyezni,
'S megunván a' sok füst' szagát
Mennybe ment értekezni.

39.

Per'selt fátyolával úgy fut,
Mint a' kit ellenség üz,
'S mihelyt Zeusz' hajlékába jut,
Sikolt: segélj, tűz van, tűz!

40.

Hol? hol? kiált az Isteni
Sereg, ebédelvén még;
Tellus siet jelenteni:
Az én szegény földem ég.

41.

Az Istenek felszaladtak
Atlas' legfőbb csucsára,
Bámúltak 's majd elolvadtak
A' láng' csapkodására.

42.

Ha Föbus el nem kergeti,
Kiált Zeusz, kölykét mindjárt,
Ez is úgy jár, elhiheti,
Mint menykömtől már sok járt.

43.

Azonban még is sajnálta
'S akart neki kedvezni
Azért essövel próbálta
A' tüzet fetskendezni.

44.

Fellyhők, gyűljetek! parantsolt,
Semmi sem jött, tenger, to
Minden felé olly üres volt
Mint most sok boros hordó.

45.

Mit volt mit tenni? szertelen
Felgyúlt, menykövét kapta,
'S azzal a' fattyút hirtelen
Poklok' mélyére csapta.

46.

A' regének végső része
Eléggé tanithatja
Az embert, hogyne fürkésze
Förendü volt - e attya.

R Ó M A I N É P R Ö L.

A' Római nép Mars' faja
Volt, vagy lenni kérkedett,
Még is mindjárt lett nagy baja,
Mihelyt letelepedett;
Mert a' mi ma, mint tudjátok
Sok is van és sokon átok
Asszony köztte egy sem volt.

2.

Róma' népe ez időben
Semmit a' latban nem tett;
Romulus Herczeg elsőben
Zabgyermeknek nézetett:
Jobbágyi csak 'siványoknak
Tartattak, kik 'sákmányoknak
Prédálásából éltek.

3.

Jól tudták ezek mi kellett,
Lyányokért sóhajtoztak,
Unalmas kártyáik mellett
Estvénként ásitoztak.
Lyánykérőket mindenfelé
Küldözgették hátra 's elé,
'S csak kosarakat kaptak.

4.

A' válasz e' volt kereken,
Arról ne álmodjatok,
Hogy szép 's csinos személyeken
Durván uralkodjatok:
Keressetek jött-menteket,
Kik szüljenek gyermekeket
Hasonlókat hozzátok.

5.

Az Uracskák, képzelhetni
Melly igen boszonzkodtak,
Hadat hadat kell hirdetni
Egy szájjal kiáltottak.
De Romulus ekép' szólla,
Majd máskép' teszek én róla,
Csak várjatok békével.

6.

'S mint tesz? Hogy szép madarkákat
Foghasson hálójában,
Szebbnél szebb Komédiákat
Tartat városkájában,
'S a' vidékről mindeneket
Férj, asszony 's lány személyeket
Nyájasan meghiv rájuk.

7.

A' vidéket belármázni
Mindent tett, mit tehetett,
A' játékszínt felczifrázni
Görög festőt vitetett;
Selyem karpit kihimezve
'S drága csipkéekkel prémezve
Zárta a' néző helyet.

8.

A' készület' végeztével
A' musika jelt adott,
'S a' szomszédság szép nemével
A' szín tele áradott
Váltak ott nyájas angyalkák,
Piperések, fiatalkák,
Kaczérok sem kevesen.

9.

A' legények karon fogva
Öket ló'sikba vitték,
Gyorsan iregve, forogva
Szolgálatjokat tették.
Hizelkedő enyelgéssel
Ezer complimentezéssel
Jártak nekik kedvekre.

10.

Most a' játék elkezdődött,
'S kevés pillantat múlva
Senki mással nem törődött
Tsak arra volt bámulva;
A' férjek asszonyaikról
Az anyák leányaikról
Mélyen elfelejtkeztek.

11.

De Romulus (melly praktika!)
Egyet füttyent, 's megszűnik
Tüstént a' játék 's mu'sika,
'S minden gyertya eltűnik;
Ekkor volt ám ragadozás,
Sivás, rivás, kiáltozás,
'S ruhák' 's tök' elvesztése.

12.

A' kevés férjfi vendégek
Lódultak vagy üzetve,
Vagy, ha rossz volt feleségek,
Önként mentek sietve,
'S midőn már ellent állás nincs,
'S kit-kit bődlogit már egy kincs,
Ismét fáklyák gyújtatnak.

13

Óh illy lakodalmi tanyát
Ki látott életében,
Itt egy ránczos öreg anyát
Egy tacskó tart ölében,
Ott egy aggott após karja
A' legszebbik lyányt akarja
Kérges mellyéhez nyomni.

14.

Egyik szépnek keszkenője,
Másnak sáhlja veszett el,
Harmadikkal szeretője
Haza fut vig csevegtel,
Negyedik még vonakodik,
Ez sir, amaz játszadozik,
Más ismét haját tépi.

15.

Romulus Úr a' sirókat
Akarván vigasztalni
Igéreteket, szépszókat
Nem szünik tékozolni;
De semmire sem ment vele
Hanem a' férjek 's éjjelek
Jobb vigasztalók voltak.

16.

Szóval: e' menyasszony vásár
A' mint Livius mondja
Egy részre nézve sem volt kár,
Mert a' menyetskék gondja
Hamar végkép' elenyészett,
'S e' házasságból tenyészett
A' földhódoltató nép.

A' FÖLDNEK A' HÓLDHOZ INTÉZETT KE- GYELMES LEVELE.

Vedd előbb köszöntésünket máskép' szeretett
's hozzánk hiv Jobbágyunk!

Nem veszed, ugy hiszem, rossz néven, ha azon szokásunktól, melly szerint veled egyébbkor anyai nyelvünkön a' Deák nyelven beszélünk eltávozván, most magyarul írunk. Jónak találtuk ezt mind a' veled közlendő nem országos és közönséges, hanem tudományos és magános dologra, mind arra nézve, mivel az a' mi szeretett Magyarainkat illeti a' kiknek dolgaikról kimivelődések ölta, szinte úgy nem lehet Deákul beszélnünk és írunk, valamint a' napkörül való járásokról, azon Yameosaim' nyelven, a' kik háromig sem tudnak olvasni.

Nem lehetett vagy legalább nem kellett volna elfelejtened, hogy mi tégedet mint szomszédunkat és alattvalónkat koronáztatásunk 's ditső Uralkodásunk ölta, mindenkor minden kegyelemmel tetéztünk, melly kegyelmekhez képest a' te különben buzgó de magokban nem igen fontos szolgálataidat számba sem lehet venni. Első Januáriusban Anno 1. Ante Christum natum költ Decretumunk szerint tégedet a' mi országunk Nagy - Lámpás hordozójának és első Udvari-hajdunknak neveztünk ki kegyelmesen. A' mi az utolsót illeti, hazudnánk, ha azt mondanánk, hogy abban nem jártál-el híven; mert nekünk egyszer sem fordítottál hátat. — De a' Nagy - Lámpás hordozó tisztségre nézve kegyelmesen tudtadra adjuk, hogy abban mindjárt

kezdetől fogva , a' mi legjobb tartományainkban igen fősvénynek mutattad magadat , és gyertyádat sokszor előltottad , mikor az legszükségesebb volt , és az által sok confusióra alkalmatosságot és rossz példát adtál. — Archivumodban meg van bizonyosan az ez eránt Uralkodásunk első esztendejében Hozzád intézett kegyelmes Monitoriumunk , a' melyben ezt néked igen kegyelmesen ugyan , de még is hathatósan szemedre hánytuk. De minekutánna láttuk hogy nyakas és némünémüképen magadat órákhoz alkalmaztató ember vagy , a' dolgot jobban megfontolván , más szolgálatjaidra való tekintetből , kegyelmesen engedtünk , és a' mi fő városainkban utszákon függő lámpásokat rendeltünk. De még ez által sem hárithattunk - el minden kedvetlenséget , bár megtettük a' sok költséget. Mert ezen lámpások - is , fájdalom ! igen gyakorta a' te példádat követik , és uj holdjok van , mikor töltének vagy utolsó fertályoknak kellene lenni. És ha az Ország nagy éjjeli lámpása ezt teszi , mit mondjunk az Ország éjjeli lámpásotskáiról ? Avagy hagyjuk - e őket szüntelen esztendőről esztendőre égni ? Akkor a' setétség nekünk többbe kerülne mint a' világosság. Vagy tanult tudós lámpás - öröket tartsunk , a' kik azokat a' világosság - mérő (photometer) szabásai szerint gyujtogassák ? Vagy az Astronomusoknak , a' kik ugy is a' haszonhajtó Astrologiából kifogytak e' helyett árendába adjuk az utszai lámpásokat ? Mit gondolsz ? Továbbá mi a' te erántunk való hajlandóságodat megnyerni kívánván , a' mi nagy sós vizeinkre a' fő vigyázatot , és annak mindennap szükséges keverését reád bíztuk , ezen kívül a' leg-

legfelsőbb szél és idő folyamat Collégiumában neked helyet és vokst engedtünk; sőt már rég' arra a' betsületre méltóztattunk, mellyet a' többi égi testek is irigyelhetnek, hogy a' Husvét idejét a' nappal együtt te határozd meg. Ámbár ugyan még most ezen jus birásában meghagyunk, mindazáltal kegyelmesen megvalljuk, hogy emlétett lépésünket e' részbeli különös magadvisedért valamennyire megbántuk. Mond meg Nyakas, nem vóltál e' oka annak, hogy az én legokosabbj gyermekeim a' Keresztényeket értem, azért kereszténytelen módra tsak nem egymás hajába estek? És ha az én kedves protestánsaim, a' kiknek pedig igazságok vólt, nem engedtek vólna, a' kevert városokban a' dupla Husvétek és Pünkösdek, természetesen még dupla harmadik innepi áhitatosságokat is tettek vólna szokássá a' kortsmákon és a' kantsók mellett. Eből természetesen a' mészáros - varga - mólnár és más legények közt dupla tudós disputálások eredtek vólna, mellyek szükségesképpen költsönös gunyoláson, verésen és erkölts - tanításon végződtek vólna, előszer a' széklábbal, és az ököllel azután a' puskával és a' mutató ujjal. De még, a' mint többnyire történik, utóbb a' dolgot annyira hajtották vólna: hogy annak kitudása végett, kinek legyen igazsága, 24 fontos golyóbisokat is hajgáltak vólna a' regementekre, és így gyermekeim közül könnyen 100,000 is a' sirba hulhatott vólna, azért hogy meghatározatnék mi? — azon idő, a' melyben az Idvezítettő abból feltámadott. Lásd ily dolgokat tész. Azonkívül mi némelly tiszteletet is, nem olyanok lévén, mint mások, a' kik ezt irigyenék,

szívesen megengedtünk, t. i. elnéztük, hogy nemelly nevetlen gyermekeink téged isteni tisztelettel illeltek 's imádtak, mint a' napot, a' kiknek ezen tisztelettételkor, a' mi kegyelmes hátunk térdzsámolyul szolgált. Ezt mi a' mi jó kisdedeink eránt való szeretetből tesszük reménylven, hogy ettől elállanak: ha idősebbek és okosabbak lesznek. Sőt még esztendők is neveztetnek rólad, a' miért mi annál inkább nem neheztelünk, mivel ezt olyanok teszik, a' kik különben kevés betsületedre válnak. A' te tzimedet 's jegyedet a' második legnemessebb értznek t. i. az ezüstnek jelévé is tették, míg a' mienk egy nemtelen értznek az Antimóniumnak szolgál jelül.

Noha ezen környülállások magokban tsekélyeknek látszanak, mindazáltal a' te kevély gondolkodásodat nem kevesé nevelték, 's veled elhitették, hogy nap vagy, 's arra birtak, hogy a' napot szüntelen majmozzd, és olyanokat vertek fejedbe, a' mik hozzád nem illenek, és a' mellyeket mi, hogy magunkat más planéták előtt nevetségessé ne tegyük, semmiképp sem hagyhatunk megfeddés nélkül.

EGY NEVELÉSBÉLI FOGYATKOZÁSRÓL.

— — — — Locus est et pluribus umbris
Hor. L. 1. Ep. V. 28.

Több vendégek' számára is vagyon hely.

A' született Magyaroknak, kivált a' köz-nemeseknek nevelésében igen szembetűnő fogyatkozás az, hogy gyermekeikkel ritkán tanultatnak ke-

reskedést, vagy kézimesterséget, hanem mihelyt annyi módjok van, hogy azokat oskoláztathatják, azonnal vagy az Egyházi hivatalt, vagy a' Prókátorságot, vagy a' Doktorságot, vagy a' Gazdasági tisztséget választják ki tzelül magoknak és gyermekeiknek. Egy mindenektől észre vétethető következése ennek az, hogy a' legjövedelmesebb mesterségek, és a' leghasznosabb keresetek, még olyan helyeken is, a' hol tiszta Magyarok laknak, többnyire olyanoknak vagynak bírtokába, a' kik magyarul tsak nem semmit sem tudnak, 's általjában szélteben jött ment idegenek szívják Hazánk legjobb zsirját.

De ezen emlétett kár sem nem egy maga van, sem nem a' legnagyobbik. Az által hogy tudósokká sokakat hasznos kereskedőkké és Mesteremberekké pedig keveseket nevelünk, egy felől gyakran szegényekké, legalább szegényebbekké másfelől sokszor haszontalanokká is tesszük gyermekeinket. A' kereskedésnek és kézi mesterségeknek szorgalmatos gyakorlása a' kevesebb táalentomu embert is meg gazdagíthatja, tsak külömben szorgalmatos legyen. Ahoz ellenben, hogy valaki érdemes és hasznos egyházi személy, prókátor, Doktor, vagy tisztviselő legyen, nem tsak több költség, hanem több táalentom, 's természeti tehetség 's a' természeti tehetségnek, gondosabb kimivelése is kívántatik. Sok ember, a' ki a' törvények 's orvosi tudományok tanulása után tsak nem éhel halmeg, vagy pedig másoknak kárt tesz, a' portékák eladására 's vevésére vagy készítésére alkalmas lett volna.

Nem sokkal jobb volna-e az illyeknek kézi mesterség vagy kereskedés által virágzó, legalább tűrhető állapotra jutni, mint az egy két arasznyi birtoknak művelésében árnyék módjára lebegni, vagy éppen dologtalanul a' kályha mellett dohányozgatni, 's minden esetben nagy nehezen sikerogni. Valahány ilyen kezeket a' hasznos munkától elvonunk, annyi sebeket ejtünk Hazánkon.

AZ ÖLTÖZŐ ASZTAL.

Egy kis kör, egy kis szobátskában, az öltöző asztal körül sokszor az egész Monarchiát magában foglalja. Kormányozó - Ministerek, Követek, Kardinálok, Praelátusok, Grófok, és Bárók vagynak azon asztal körül; 's az alatt, míg a' Dáma tükörében nézven pántlikáján egy bokrot köt, véghetetlen fontosságu titkokat nyilatkoztatnak ki. Ti a' fejetekeket töritek komoly Historicusok! az első okokra akartok vissza menni! — „ Azt mondjátok semmi következés sints ok nélkül!” A' Physicában igaz ez de nem a' Pollitikában. A' legnagyobb történeteknek ezen világban nintsének okai, vagy legalább olly vékony 's észre vehetetlen fonálon függnék, hogy hiuz szemeinknek kellene lenni, ha azokat megakárnánk látni.

„ Un seul témoin vaut mieux que cent gazettes
 „ Dieux faetes parler les Toillettes
 „ Et nous saurons les secrets des Etats.”

Egy Olasz, a' ki Frantzia Országból 1764 Rómába vissza ment, ezt mondotta, midőn a' Frantzia Országlásról beszélt „mind azt a' mi leginkább szemembe tűnt, képek által fogom elbeszélni: halljátok meg. Láttam a' had' Királyát, a' ki mindenkor-bélieket tett fő-tisztekké, és a' Regementeket az Országnak egyik végéről a' másakra kénnye szerint marsiroztatta. Láttam a' ten-ger' Királyát a' kit minden kikötő helyekben ágyudurrogásokkal fogadtak. Láttam a' Finantzia' Királyát, a' kinek nem keveset hizelkedtek, és a' ki jó barátjai között pénzt osztogatott. Láttam a' Papi rend' Királyját, a' ki sok Abbásokat meggazdagított, kérések szerint adván nekik a' legnagyobb Egyházi jövedelmeket. Láttam a' külföldi ügyek Királyát, a' ki egyedül maga dolgozott a' békesség's háború dolgában. Láttam a' petsétek' Királyját, a' ki a' kegyelem-leveleket készítette, és azoknak, a' kik kötéltre ítéltettek megkegyelmezett. Láttam a' politzia' Királyját, a' ki a' közembert kinozta, az Úrak' vétkeit elsimitotta. Láttam a' nyontatás' Királyát, a' ki akármelly könyvnek olvasását vagy megtiltotta vagy megengedte. Meg akarták bizonyítani ugyan; hogy mind ezen Királyokon kívül még egy nagyobb Király is vagyon, a' kiezekkel kénnye szerint bának, mindazáltal én nem merem meghatározni, hogy mennyire terjed hatalma. Az hol erre hol arra vonattatik; nem tudja kire halgasson, és életének három negyedrészt abban tölti el, hogy azt tselekedje, a' mit a' többi Királyok akarnak, hogy tselekedjen.

Az Olasz ezzel azt akarta elmésen megmagyarázni hogyan vétettetnek fel, 's vettetnek el külömbféle rajzok és projektek egyedül egynek a' nevében, akár jók, akár rosszak legyenek azok. — Mindazáltal ugyan azon hatalom, a' melly elnem oszolva, és tellyes erővel mindég egy kézben nyugszik: t. i. a' Monarchia, több mind egy környülállásban jó és hasznos. Más országlás módok nem jobbithatják meg olly könnyen, és olly hamar hibájokat; sőt meghalnak betegségekben. A' Monarchiában ellenben, tsak egy rugót kell megindítani, 's tüstént újra születés következik.

FEHÉR ÖLTÖZET.

A' Dámák most igen szeretik öltözetekben a fojér szint, és így a' régiség' Vestalis szüzeinek viseletjekkel élnek. Tagadhatatlan is, hogy ez a' viselet legkellemetesebb fényben mutatja a' szépséget.

De ha a' fejér öltözet nem tiszta; ha nints meg többé újj fénnye akkor elrútítja a' fejér személyt, a' helyett hogy szépítené. Ezen újj fény nélkül, melly olly igen szembe tűnik, jobb volna hogy feketében járna. A' legkissebb motsok árnyékot vet, és akkor a' Vesta szüzenek hamupipő formája van.

Midőn Demosthenestől kérdezték, mi teszi az Orátort Orátorrá, azt mondotta; az előadás, az előadás, az előadás. Egymástól azt kérdezték, mi foglalja el a' városokat, azt felelte, a' Pénz, a' pénz, a' pénz. Egy harmadiktól azt kér-

dezték mi teszi a' fejér személynek igaz tsinosságát?
A' Tisztaság, a' tisztaság, a' tisztaság
úgy monda.

A' NAPKELETI ASSZONYOK SZABADSÁGÁRÓL.

Mirza Ahuz Taleb, Khán, sok ideig egy a' leg-
elsőbb Omilek, vagy is az Auhi Nabobnak kints-
tartói közül, született Hindostánnak Luckov nevű
városában. Hivatalát, mellyben talentomai feddhe-
tetlensége és jótéteményei által magát megkülöm-
böztette letéven Calcuttába és onnét Londonba ment,
a' hol 1799 esztendőtől 1801-ig mulatott. Itt a' Ki-
rályi udvarnak bemutatott, és minden előkelőbb
társoságokba szabad bemenetele volt. Az Angol
nyelvet lassan lassan annyira megtanulta, hogy a'
társoságban a' folyó beszélgetéseket érteni és folytat-
ni tudta. Anya nyelven' t. i. a' Perzsa nyelven le-
írta Londont, 's ugyan azon írta az itt következő
értekezést is: a' napkeleti Asszonyok szabadsága-
ról: Nem lehet úgy gondolom unalmas egy olyan
férjfiúnak eféle jegyzéseit olvasni, a' ki Indiából
egyszerre Európának jelesebb Városaiban idegen
erkölcsök és idegen szokások között látja magát,
mellyek az öveitől olly igen különbözök — kivált
ha ezen jegyzésekben az egyenes-szívűség és az
igasság uralkodik. Főképpen nevezetes és jeles azt
szemlélni, miképpen ítél felőlünk a' Napkeleti vi-
lág, és mitsoda szemekkel nézi a' mi szokásainkat
törvényeinket, asszonyainkat, foglalatosságinkat és
multságinkat, — Mirza Abu Taleb Khan 1801.

az ő Hindostánban való vissza utazása alkalmatosságával mellyet Bétsen és Konstantinápolon keresztül folytatott, Párisban is megfordult. Itt szólt ő Langlett Úrral, az Institutum egyik tagjával, és által adván ennek az ő jegyzéseiből egy exemplárt hozzá tette azt, hogy az Europai asszonyoknak az ő hazájabeli asszonyokkal való össze hasonlítás közben ő néki az anglus Asszonyok voltak szemei előtt.

JEGYZÉSEK A' NAPKELETI ASSZONYOK' SZABADSÁGÁRÓL.

„Londonban való mulatásom közben, úgymond Mirza, Abu, Taleb, Khan, egy számos társaságban, lévén a' szó a' szabadságra jött. Az Angolok, a' mint tudva van, e' részben az ő törvényeiket és szokásaikat a' legtökéletesebbeknek tartják az egész világon. Egy Angol Dáma megszóllított és azt kérdezte tőlem, ha igaz e', hogy az Ásiai Asszonyok az ő férjeik házokban valóságos szolgaságban, minden hatalom és tekintet nélkül élnek? Feleleteimben igyekeztem ezen Dámát jobb gondolatokra hozni, és ha nem értem is el tökéletesen tzelomat, legalább nem volt igyekezetem egészen sikertelen. Úgy látszott, mintha kevésbé kívánt volna előbbi vélekedései mellett megmaradni.

„Mivel ez a' vélekedés Európában közönségesen ki van terjedve, úgy gondolom az Europaiak nem fognak erántam hálaadatlanok lenni, ha azon okokat közönségessé teszem, mellyek által ezeket a'

vélekedéseket megtzáfoltam; és nem kétlem, hogy az egyszer megesmért igazság a' balvélekedéscken győződelmeskedni fog.

„Fő igazságnak azt tettem fel, hogy a' szabadságnak a' köz igasságon és illendőségen kell épülni; mert meg vagyok győződve, hogy a' határ nélkül való szabadság számtalan rendetlenségeket szülne.

„Hosszasabb vizsgálódás után észre vettem, hogy az Ásiai Asszonyok szolgaságáról való vélekedés tsupán tsak két okokra támaszkodik. Az első és legfontosabb azon lekötelezésben áll, mellyre azokat a' törvény kényszeríti, hogy t. i. magokat a' férjfiak szemek elöl elvonnyák. Innét származnak az Europaiaknak legtöbb hibás állításaik a' kényszerítésről, mellynek az Ásiai Asszonyok férjeik eránt ki vagynak téve.“ Mirza Abu továbbá meg-bizonyítja, hogy 1.) ezek a' képzelt kényszerítések épen nem valóságosok; 2.) hogy a' két nembéli emberek egymással való mérsékelt társolkodásból származó nyilvánosságos hasznok eléggé jóvá hagyják ezen egymástól való megtiltást. Ezen hasznok az ő vélekedése szerint következők: kevesebb tilalmas szövetkezések, kevesebb idő vesztesség a' házi foglalatosságok körül, a' férjfiak részéről több elmebéli nyugalom; a' fejérszemélyek részéről több út és mód az ő jó híreket, betsületeket megőrizni. „De elne hidje ezt mindazáltal senki, hozzá teszi,“ hogy az Asszonyok férjeiken kívül éppen semmi férfiakat nem látnak és hogy minden gyönyörűségeiről a' társaságos életnek lekell mondaniok.“

„Szabad nekik férjeiknek férjfi nembéli attyafiaikat, és azoknak feleségeiket, az előbbi szomszédok-

kat és házi tselédeket , kik az ő vendégségeiknél jelen vagynak , látni és meglátogatni. Továbbá a' nélkül , hogy férjeinek csak egy szóbeli említést is tegyenek , szabad nekik magokat lektikákon az ő attyokfiaik' vagy rangjokbéli Dámáknak házaikba vitetni. Szabad nekik azon kívül minekutánna minden idegenek eltávoztak a' kertekben sétálgatni, Muzsikásokat és Tántzosokat magokhoz hívatni's a' t.

A' második környülállás , melly az Europaiakat illyen balvélekedésre viszi , az a' szabadság , melly szerint egy férjű több feleségeket vehet egyszerre. Ez a' szabadság az Europaiak előtt igen helytelennek láttzik , de ez többnyire az Aszszonyok természeti elrendeltetésekből származott , mert azok nehézkességek utolsó hónapjaiban és valameddig gyermekeiket szoptatják , mind addig férjeiktől elvagnak zárva. Hozzá teszi ehhez Mirza Abu ezt is , mi azomban azon szabadsággal melly több feleséget enged venni, vissza nem élünk. Az a' vélekedés , melly Ásia lakosainak három vagy négy feleségeket ad , egészen hazug ; mert nagyobb részent egy férfinak nintsen több egy feleségénél. Ezer közül alig vagynak ötvenen , kik két feleséget vesznek , és alig tizen , kik többeket. Azok a' férjfiak , kik a' több feleségesedés szomorú következt érezték , bizonyára csak egyet vesznek. A' mi engemet illet , önn tapasztalásomból tanultam , hogy könnyebb két tigrissel , mint két feleséggel együtt lakni.

A' harmadik pont : a' feleségétől való elválas , melly just a' törvény a' férjfinak megenged ; de a' melly just ő soha sem gyakorol.

Továbba azt is hallottam mondani, hogy Ásiában a' Leányoknak nem szabad az ő férjeiket magoknak választani; — de ugyan szabad e' az nekik Európában? És ha ugyan szabad volna is, mit használna ez a' szabadság egyebet, mint hogy a' szokásokat elől mozdíttaná, és a' familiák között rendtelenségeket okozna?

Minekutánna Mirza Abu ezentúl a' kérdést egy más szempontból megvizsgálta, megmutatja azt, hogy az Ásiai Asszonyok több olyan hasznokban vesznek részt, mellyekkel az Europai Asszonyok nem bírnak. Az első mindjárt az a' hatalom, mellyet nekik a' bé vett szokás férjeik birtoka és Gyermekei felett ad. A' második az a' befolyás, mellyel ők gyermekeik kiházosíttása körül csak nem függetlenül bírnak. A' harmadik az a' tekintet, mellyben ők minden házi tselédek, sőt még azon szolgák előtt is, kik férjeik szobájokban vagynak, részesülnek. A' negyedik az a' határtalan bizodalom, mellyet a' férjfiaknál a' törvény és szokás, feleségeik betsületekre nézve támaszt. Az ötödik az a' jus, mellyel az asszonyok a' törvény és szokás szószóllása mellett bírnak, hogy ők gyakori perlekedések adván elől magokat, férjeiket elhagyhatják a' nélkül, hogy valóságos elválásra jöjjön a' dolog. „Ezen esetben az Asszony gyermekeivel és vagyonyaival együtt, vagy Attya vagy más Attyafiának házába megy, és mind addig tartózkodhatik, valameddig férje az ő panaszai eránt elégtételt nem szerez neki. “ Még egy hatodik hasznót is tesz hozzá MirzaKhán, de a' mellyet könnyen egy tsipös tréfának lehet venni, a' melly haszon abban a' jusban áll, hogy az Ásiai Asszonyok férjeiket minden ok nélkül könnyek és

kedvek szerint kinozhatják — — és ezen jussal ők minden viszsztatartózkodás nélkül élnek is. Mind kellemeiből, mind hatalmából egy nagy részt elvesztene egy asszony férje előtt, ha ő ezt a' szépséggel együtt járó just megakarná vetni. — „Ezen hasznokon kívül, így fejezi be, Mirza-Abu az ő jegyzéseit, vagynak még mások is, de a' mellyeknek elszámolására nékem nintsen időm; a' megmondottak elegendők lesznek az okosok meggyőzésekre. Azt ugyan szeretném látni, a' ki ez ellen valamelly kifogást tehetne! —

ÉLET' KORAINAK TULAJDONAI.

Húsz esztendő vagy, 's még sem szép
Harmintz, 's még sem erős és ép,
Negyven, 's még sem érett-eszü okos,
Ötven 's még sem kitetsző birtokos.
Barátom, soha te, ha tsak tsudát nem téssz
Szép, erős, ép, okos sem birtokos nem léssz.

A' ROMAIAK LUXUSÁRÓL, 'S MENNYIBEN KÜLÖMBÖZÖTT AZ MÁS NÉPEKÉTŐL.

A' ki a' világ' történeteit tanulás végett olvasta, az kétség kívül azt is észre vette, hogy minden hatalmas és kimiveltt nemzetek egyenlő okok miatt estek le szerentséjeknek és nagyságoknak tetejéről; 's ezen okokra a' nemzeteket szüntelen emlékeztet-

ni, 's a' mostani nemzeteket a' régiek' történetébe, mintegy tükörbe nézetni hasznos foglalatosság. Ha pedig valamelly nemzet, kimiveltetése, hatalma, vitézsége, nagy tettei, bölts törvényei, okos igazgatása, 's mindenféle jeles emberei által, minden idők' és népek' tsudáلكozását meg érdemli: kétségkívül a' Görögök után legnagyobb mértékben megérdemli a' Romai nemzet. A' világ játékszinén egy nemzet sem mutatta magát olly soká, 's olly felséges formában, egy sem jutott az emberi esméretek' és mesterségek' minden nemeiben a' tökéletesség' olly magas poltzára, egy sem maradott olly soká a' föld' legnagyobb országának birtokában, 's egy sem mívelte ki nyelvét a' könyvirás' minden nemeiben olly igen, mint a' Romai nép. Akár merre fordította ez erejét, mindenütt első nagyságu nyomokat hagyott maga után, 's minden tselekedetei olly nagyságnak és hathatóságnak billyegét mutatják, a' millyent semmi történetekben sem lehet találni. Mert ha fegyvert fogott, az egész föld' kereksege reszketett, győződelmi szekereit Királyok ékesítették, 's egész földrészeket kénszerített háalmának megesmérésére; ha ékesszóllását gyakorolta, az által sok ezereknek szabott törvényt; ha vésőt vett kezébe, eleveniséget adott a' holt értznek; ha a' lant' verésével hódolt a' Músáknak, Flakkusban és Máróban olly remekeket állított-fel, a' kik két ezer esztendőktől fogva minden éghajlatok alatt, minden mívelt eszü és szívü emberek' tsudáلكozásának tárgyai. De épen hatalmának, gazdagságának 's birodalmának ezen nagysága okozta hirtelen leesését is arról a' magasságról, mellyre ötet az ész, vitézség,

nemzeti büszkeség, és hazaszeretet emelte volt mert ezen nagyság vitte őtet abba a' késértetbe, hogy minden egyéb nemzeteknek meghódoltatása által hatalmát még nagyobbá, szélesebbé, 's erősebbé tegye.

A' Rómaiak történeteinek legfényesebb szakasza a' második Phoenitziai háborúval kezdődött. Ekkor a' Római Senatus melly bőséggel, 's meggyőzhetetlen állhatatossággal, a' nép pedig lángoló, saját életét sem kémellő hazaszeretettel, a' törvények eránt kész engedelemmel; mindenkép' tiszta, 's a' szegénységet is tisztelő erköltsel bírt; a' mint-hogy ezen időszakasz' történetei olyan felséges remekeit is mutatják a' virtusoknak, a' millyeneket más nemzetek' idő-könyveiben hiában keresünk. Tellyes jussal lehetett tehát azt a' várost, melly ilyen polgárokkal és lakosokkal ditsekedhetett, a' föld' Királynéjának nevezni. Ekkor az Országnek minden tehetségei a' legfőbb garáditsra emeltettek fel, a' nélkül, hogy egyik a' másik ellen dolgozott volna. A' Római hatalom legnagyobb tetőre ért akkor, midőn a' Macedoniai Perseus a' Syriai Antiochus, és a' roppant gazdagságú Mitridates, meggyőzettek. De egy olly nemzet, melly egyéb nemzetek felett olly igen felemelkedett, szintűgy nem maradhat meg egy helyben, a' nagyság garáditsának felső fokán, valamint az olly nagy folyóviz, mellynek alattsony, 's az ellentállásra erőtlen partjai vagnak, a' maga ágyában benem zárattathatik. Karthago', Görög-Ország', és Ásia' meggyőzettetése után, természet szerént meg kellett a' Rómaiaknak esmérkedni a' meghódoltatott nemzetek' romlott er-

költseivel, gazdagságával, és puhaságával. Az elfoglalt Országoknak mind aranynyok 's ezüstjök, mind minden mesterségbéli kintseik Romába vitettek. E' meglévén, kitsinyenként a' fösvenység' és a' gazdagodás' kívánsága nagy mértékben elhatalmazott, 's azon férjfiak, a' kik előbb szegénységekre kevélyek voltak, most a' pénz' betség megesmervén, nem állottak nyomorgatni, erőszakoskodni, sőt polgári háborúkat is indítani; hogy hatalommal és gazdagsággal egyéb polgár társaikat fellyülhaladhassák. E' szerént Roma az ő fegyverei' szerentséjének előbbenni tiszta erköltseit és férjfiui virtusait nagy részént feláldozta; 's méltán ellehet mondani, hogy minden lépés, mellyet birodalmának nagyobbitására Görög országban és Ásiában tett, közelebb vitte őtet végső romlásához, minthogy a' meggyőzött népek az ő gazdagságokkal együtt minden vétkeiket-is általadták neki, 's minden győzödelemmel új zabolátlan vágyások és kívánságok ébredtek fel gyermekeiben. Mindjárt a' Macedoniai Filep' meggyőzöttetése után a' Romai asszonyok' pompázása minden sorompókat lerontott, mellyeket elébb Oppius' törvénynye eleikbe tett. Syria meggyőzői a' luxusnak sok egyéb ágazatjain kívül drága kenegeteket vittek Romába, mellyeknek utóbb minden főbb Romaiak' asztalánál kellett illatozni. De legveszedelmesebb következései voltak a' Romai erköltsökre nézve azon diadalmi pompának, mellyet Manlius a' Galatak' meggyőzöttetése után tartatott. Ez esmerkedtette meg legelsőben a' Romaiakat a' Görögök' játékaival, a' bajvivók', pardutzok' és oroszánok' hartzaival; az kezdette el Romában mind eze-

ket kimondhatatlan pompával gyakorolni; katonái pedig pompás, drága és puha szőnyeget; pompás edényeket, énekesnéket, Pantomim játszókat, és más tékozláshoz tartozó dolgokat vittek bé Romába. Már most a' pompázás' szikrája lángot vetett a' Romaiaknál, mellynek a' sanyarú Cátok hájában állottak ellene. A' Romaiak az ő legfényesebb győzödelmeik időszakaszában még koránt sem voltak úgy kimivelve, 's a' jó erköltsökben úgy megerősödve, hogy a' meggyőzött népek' vétkének 's az Ásiai ingereknek ellenek állhattak volna. 'S a' sebes győzödelmek által hirtelenül 's váratlanul nyertt nagy gazdagság az ő kívánságaik' kielégítésére elég eszközöket is szolgáltatott, 's a' népnek azon részének, melly ezen elpuhultt tartományokban meg nem vesztegettetett, szükségesképen meg kellett vesztegettetni azon számtalan külföldiek által, a' kik részént kénszerítve mint rabok, részént pedig önként seregesen jöttek Olasz-országba, 's különösen a' világnak akkori fő városába. Így Roma nem sokára egy felől minden vétkeknek, más felől minden multságoknak közép pontja, valamint a' hatalom' és nagyság' minden kintseinek, 's minden tudós és szép mesterségeknek is egyesülő helye lett. De ezen nép még elbódulásában, 's kitsapongásában is egy bizonyos nagyságot, de veszedelmes nagyságot mutatott. Semmi sem volt neki lehetetlen, sőt a' természettel hartzolni, 's azt is meghódoltatni legnagyobb győzödelmének tartotta. Így p. o. a' Romaiak sík mezőkből hegyeket, hegyekből róna földet teremtettek, nagy tókat vagy kis tengereket kiapasztottak, 's ismét a' száraz földeket tók-

ka változtatták, a' tengerbe palotákat építettek, folyóvizet földalatti tsatornában egész mértföldekig hegyeken keresztül a' fő városba vittek, éjjel vendégeskedtek, 's nappal aludtak, az ételeket fonák renddel, a' confectet legelől, a' levest legutólján adták fel, 's étel előtt ittak, a' helyett, hogy mi étel után szoktunk inni. Ezen természetnek truttoló hajlandóság főképen az utóbbi időkben, kevéssel a' szabadság' elvesztése előtt és után, és a' Tsászárok alatt hatalmazott-el, 's mind addig tartott, míg a' birodalom elnem erőtlenedett, 's a' legnemesebb familiák elnem szegényedtek. Hogy pedig annyi pompázást és vesztegetést még a' Rómaiaknál nagyobb birodalom és gazdagabb familiák sem állhattak volna ki soká; azt a' Római luxusnak példái is megbizonyítják. Igaz, hogy ezen nép' vitézségének 's kimiveltetésének történetét sokkal örömöstebb 's nagyobb gyönyörűséggel lehet olvasni, mint romlásának és semmivé létének eredetét és folyamatját, minthogy az első esetben tsudálkozásra ragadtatunk, 's bennünk a' nagyra termett tehetségek álmokból felébresztetnek, a' másodikban ellenben majd komoly elmélkedések támadnak bennünk az emberi ész' és szív' elbódulásáról, majd ismét szomorú szánakozás foglal-el bennünket. Azomban az utolsó foglalatosság hasznosabb, ha kevesebb gyönyörködtető-is. Szemléljük tehát a' Rómaiak' pompáját, elkezdvén palotáiktól fogva égető helyeikig, temetőjükig, vendégségeiktől fogva ol-tárjaikig.

1.) A' házakra vesztegetett költség.

A' városoknak ékességei vóltanak Sylla előtt, a' templomok és az Ország' közönséges dolgaira rendelt paloták. A' polgár éppen nem vesztegette értékét az épületekre. Sylla halála után pedig minden fő rendű romai abban helyhez tette ditsősségét, ha házat márvány-oszlopok, külömbbféle kényyekre készített eszközök, a' ház lapos fedezetjén mulatókertek, meleg és hideg ferdők ékesítették; sőt még magok a' filosofusok is azt gondolták, hogy ez illy pompa-üzéssel tekinteteket nevelik. Innént kiteszik, miért lehetett maga Cicero is olly hiú, — és hogyan adhatott egy oszlop-sorú, és 300 lábnyi hosszú márvány ferdő házért 80 000 aranyakat, és mivel magától nem kerül-ki ezen Summa, Attikus barátjától is költsönözte. Az illy nagy férjfiaknak példajokat követték az alább valók is; így nem tsudálhatjuk Clodius maga meggondolatlanságát, a' ki egy házért készvólt adni 400,000 aranyakat. Egy bizonyos Romai-vitéz annyira vesztegette költségét, hogy oly házat építtetett, a' melly mintegy a' felhőket érni mondatott, a' mellynek tetején vólt egy nagy kert, mulató-liget és halastó. Sőt még a' szép házhelyeket is drágán megvették; így p. o. az előbb említett Vitéz egy házhelyért adott 31,350 tallért. —

Bámulnunk kell ugyan ezen házakra vesztegetett költségen; de ez a' Császárok' uralkodása alatt, még sokkal nagyobbra nevedett, midőn egy lakhely gyakran olly messze kiterjedett, mint egy egész mezei jöszág. Nero Császár is illy formán építtet-

te az úgy nevezett Arany-palotát, mellyen nem annyira a' sok vesztegetett arany, drága gyöngyök és kövek tsudálkozásra méltók, mivel a' mint Tacitus írja, ez már akkor közönségessen módiba volt; hanem azon három ezer lábnyomni hosszú hármas oszlop sorok, nagy tavak, több sor házak, mellyek mintegy várost formálni láttattak, ligetek, rétek, szőlőhegyek, remete lakhelyek, meleg ferdők, ebédlő paloták, mellyeknek teteje, hogy a' Vendégeket virágokkal meghinthessék felszedhető elefánt tsontokból készült táblákból állott. Ámbár illy gyönyörködtetők voltanak is ezek az épületek, és a' több ehez tartozó alkatok, még is ezekben a' változó kényü Romaiak nem laktanak egész esztendő által; hanem a' nyarat mezzei jöszágaikon töltötték. —

II.) A' Romaiak' falusi-élete.

A' gazdag Romaiak többnyire nyáran mezzei jöszágaikon laktanak, Itt is pompás lakhelyeket építettek; és mivel úgy gondolkodtak, hogy ott polgártársaiknak ellenek való irigységet elkerülhetik gyakran mezzei jöszágaikon még sokkal nagyobb költséggel éltek. — Melly nagyon szerették legyen a' Romaiak mezzei jöszágaikat, azt Senekának következő szavai bizonyítják, a' midőn megilletődve így szöll: „Hát már minden tengereket békerítenek-e a' ti pompás nyári palotáitok? Minden folyók' partjait megrakjátok-e' roppant épületekkel? Nem maradhat e' tsak egy meleg forrás is a' nélkül, hogy ott a' ti puhaságtoknak és bújázkodástoknak emlékjeleit ne hagynátok? Sőt ez a' bújázkodás még a'

legpallérozatlanabb hadi emberekre is elterjedett; azért nem kell tsudálnunk, midőn azt olvassuk, hogy Marius is Baja mellett egy olly falusi-házat vett, melyet utóbb Lukullus 62,5000 talléron vett-meg, és annyira felékesítette, hogy annak pompás-ságát egész egy bujálkodó Századnak minden ipar-kodása fellyül nem halladhatta. Hasonlóképpen Hirriusnak olly falusijöszága volt, hogy tsak azon épü-letjeiből mellyek halastavát kerítették esztendőn-ként 375,000 tallérokat vett-be, és ez utóbb 1,250,000 tallérokon adattatott-el.

III.) A' Romaiak' játékszíne.

Hasonló pompával építették a' Romaiak az ő játék színeiket is, valamint házaikat és mezzeijöszá-gaikat. Pompejus előtt sok Romai polgárok tulaj-don költségeiken építették játékszíneket, tsupán tsak a' játékért, melyet a' nép előtt mutathattak.

Skaurus és Kurio azon vetélkedtek egymás közt, — mellyik építtethet az elmére nézve találmányos-sabb és pomássabb játékszínt. Ugyan azért Skaurus egy játékért, melly tsak egy hónapig játszottatha-tott, olly játék szint állított-fel, melyet Plinius ez emberi-kéz' legnagyobb remek-mivének nevez. A' nézőszin 360 márvány oszlopokon épült, és há-rom szakaszokra osztatott, az elsőt márvány, a' másodikat üveg, a' harmadikat legfinomabb szőnyeg fedezte. A' nézőszin oldalait, Sicyon városának akkori időben leghíresebb rajzoló iskolájából ho-zatott rajzolatok, három száz faragott-képek 's több drágaságok ékesítették; mellyeknek betse abból

kitetszik, hogy Skaurus' kára, csak azon maradványokért, melyek Tuskulánium mezeijöszágán valakinek bosszúállásából elégettettek, három millio talér-ra betsültetett.

Ezen nézősin' belsőtériségében 80,000 személyeknek volt helyek. Kurionak nézősine nem volt illy költséges, de a' találmányokra nézve nem volt párja. Ez fából készült két rendkívül való nagyságú játék-szinből állott, melyek masinák által sarkon forgatódtak, úgyhogy mind a' közönséges, mind a' circusi és a' viaskodó játék' nemeire használhatták. Hogy pedig a' sok forgatások akadályt ne okozzanak, az (amphitheatrumnak) hátulsó falai egymás ellenébe megfordítva állottak, úgyhogy a' masinának egy nyomása által elfordult helyébe ismét vissza mehetett, és csak egy amphitheatrumnak látszatott. A' Romai nép úgy ült ezen amphitheatrumban, mint egy hajóban; minden félelem nélkül valamint a' hajó a' habokon úgy lebegett a' levegőben. „Hát ez az a' nép, így szóllott Plinius egykor megboszonkodva, — a' melly birodalmakat meghódít, a' földet járma aláhajtja, népeket és országokat ajándékoz, a' világ' távol való részeinek törvényeket szab? Hát ez függ ebben a' masinában és tapsolva örül a' veszedelem között? oda lessz a' romai népnek nagyobb része, mihelyt a' masinának részei összezavarodnak, vagy csak egy támaszsza düljen is-el. Mit tsudáljunk itten? a' feltalálót-é, vagy pedig a' találmányt? az építőt, a' ki ezt alkotta, vagy pedig, a' ki ötet arra bírta? azt-é a' ki engedelmeskedett, vagy azt, a' ki az engedelmességet kívánta?

IV. A' játékszín' eszközei.

A' játékszínnek belsősége is, általában pompás eszközökkel volt felékesítve, ében- és tzedrusfából készült asztalok, márvány padok, arany ágyok, bársony leplők, oszlopok diszesítették ezen különben is pompás épületet. Seneca olly tzedrusfából készült drága asztalokat nevez, mellyek felérték sok gazdag romai Senatornak egész jöszágával. Ha az illy asztalok szépen ki voltak rajzolva, vagy pedig előbb valamelly nagy hírű férjfiúnak birtokában voltak sok ezer tallérokön vásároltattak-meg. Cicero egy illy asztalért, Nieuport bizonyítása szerint, fizetett 25,000 aranyat; és éppen nem voltak ezek ritkaságok; mert Dio Cassius, Seneca felől azt mondja, hogy ennek majorjában és lakóházában ötszáznál több illy drága asztalok voltak. Hasonló hallatlan költséget vesztegettek a' több eszközökre is. Így Crassus, két kitsiny szerű pohárért, mellyeket Mentor' készített a' mi pénzünk szerint fizetett 937 tallért és 12 gar.; hasonlóképpen Ezópnak olly ezüst edénnye volt, melly Meurtius állítása szerint 30,000 aranyat ért. Caesar még az ő táborozásában is magával arany ágyat, bársony leplőt és arany lábferdőt vitt-el. Heliogabalus Császár arany-tört és kardot, méreggel tellyes smaragd és hiatzint palatzkot, gazdagon kivarrott 's himezett leplőt készítettett azon esetre, ha a' szükség kívánná, hogy magát megölje, tulajdon szavai szerint, még ekkor is az ő halála Császári pompát mutasson.

Hasonló nagy költségbe kerültek azon mesterségmiviek, mellyekkel házaikat ékesítették. Így p.

o. Hortensius egy képért adott 4,500 tallért, Caesar Medea és Ajax képéért másfél tonna aranyat. (egy tonna pedig százezer tallért); nem különben egy úgy nevezett Marrhiniai edényért, melly alig volt egy pintes adtak 60,000 forintot. Caesar a gladiatoroknak viaskodásakor, mind a' piartzot, mind az úgy nevezett Sent út at (via Sacra) a' maga palotájától, szinte a' Capitoliomig, leg drágább materiával vonatta-bé, hogy a' nézőknek a' napheve alkalmatlanságul ne légyen.

V. Öltözeti - pompa.

A' Romaiak hasonló pompát és hiúságot űztek még öltözetiekben is; sőt még a' legjelesebb 's férj-fiasabb emberek sem voltak mentek ezen hiúságtól. Caesar valamint az ő nagy talentoma, úgy az ő különös öltözetje által is magát igen megkülömböztette. — Azért intette Sylla Diktátor az ő barátjait, hogy őrizkedjenek az ily nyalka legényektől. Hortensius annyira módizott, hogy haját a' legdrágább olajjal kente, mindennap szagos vízbe mosdott, és az ő ruháinak rántzait olly különös rendbe szedette, hogy egykor tsak azért bévádolta az ő Tisztitársát, hogy ruhájának öszveszedet rántzát véletlenül elrontotta. Lucillusnak olly sok öltözet ruhája volt, hogy egykor egy barátja, a' ki az öltözetjének számát kívánta tudni, kérvén ötet, hogy 100 darabot hitelezne néki, e' helyet öt ezer darabot küldött, mellyek közt, tsak bársony ruha azáz volt. —

VI. A' drága gyöngyökben és kövekben való bujálkodás.

A' drága kövekben és gyöngyökben való luxus sokkal nevezetesebb volt, mint az öltözetben; Caesar Brutus annyának egy olly drága gyöngyöt ajándékozott, melyet 580,400 forinton szerzett. Azok a' hires fülön függők; melyeket Antonius Kleopatrának ajándékozott egy milliomm tallerra betsültettek. Plinius azt mondja, hogy ő Lollia Paulinát, minekutánna Caligulától elvált, olly drága ékességekben látta, melyek 400,000 tallerra betsültettek, még pedig nem innepen, hanem tsak közönséges vendégség alkalmatosságával.

VII. Az étkekben való bujálkodás.

Lássuk-meg már ezen bársonyban öltözött, drága kövektől, és gyöngyöktől ragyogó Romai-nemzet' asztali életmodját, hogy annál helyesebb ítéletet hozzassunk ezen újságon kapkodó, 's a' természetet nem követő buja nép felől. Melly nagy különösséget kerestének az étkek' nemében is, némelly példák, és az ő szokások' és történeteik' Irói bizonyítják. Panaszolkodva így szól Cató — „Nem állhat fenn az a' Város, mellyben drágább egy hal, egy ökörnél! És Varró: ezt írja: Ha betses étkeket akarnak; — „a' pávát Sámosból, a' darút Melosból, a' tinhalat Kallzedonból, az ángolnát Tartessusból, a' tsigát Tarentből, a' pálma szilvát Egyiptomból, a' makkot Spanyolországból kellett hozni. Ismét másutt azt mondja: „egy pár asiai galambnak az árra 13. tal-

lér, 's ha igen szépek 's jelesek 70. talléron is megvételnek. Ha bár vendégjeik nem vóltanak is a' Romaiaknak, még is nagy pompával és költséggel éltek. Így p. o. egykor Lucullus keményen megpirongatta az ő Szakátságát, mivel nem készített olly pompás ebédet, mint sem várta: ezzel mentvén magát — „ azért nem készített, ugymond, többet, minthogy tudta, hogy Vendégei nem lesznek “ ekkor megboszszankodva Lucullus így szól, — „ Nem tudadé tehát, hogy ma Lucullus ebédel? Olly mértékletlen vólt az ebédben, hogy szolgájának kellett meginteni mikor már eleget evett. Lucullus egykor két barátjának kedvéért olly ebédet készítettett, melly tiz ezer forintjába került.

Ez az étkekben való nagy bujálkodás még tsak első kezdete azon sokkal nagyobbnak, melly a' Romaiak között Augustus Császár' idejében, és ennek halála után uralkodott; mert Seneca szavai szerint, ezen időtájban, minden Romai polgárnak, midőn valamelly hivatalra emeltetett 75,000 tallérjában belekerült ekkor tartott vendégségje. Hasztalan keresünk bőltséket rendes systemákkal, minthogy azoknak helyeket, a' luxus' és bujálkodásnak tanítói foglalták-el. Apicius, Octavius és Nomentanus egészen meghomályosították az előbbi pompázóknak képzelt ditsősségeiket. Ezek a' romaiaknak vendégségeiket, közönséges inneppé változtatván, külömbb-féle Országokból hozatott ritkaságokkal gyönyörködtették az érzékenségeket Apicius nem tsak rendszeres (systematisch) előladással; hanem tulajdon példájával is megmutatta a' romai népnek, miként kell minden kigondolható ingerek által bujálkodni.

Ez a' példátlan erkölts rontó másfél millio tal-
lért eltékozolván, minekutánna a' hitelezőktől adós-
ságai miatt nyughatatlankodtatott, akkor vette még
tsak számba egész birtokát, és midőn adósságai ki-
fizetések után tsak 25,000 tallérja maradt, így szól-
lott: „ily tsekélységből élni, nem egyéb, mint
éhelhalást szenvedni“ azért méreg által végezte el
életét. Apicius vetélkedett Octaviussal, jöllehet
semmiképpen nem érhetett-fel vele; mindazonáltal
említést érdemel azért, minthogy a' legtsekélyebb
eledeleket iszonyú áron fizette, Így p. o. egykor
három márna halért adott 750. tallért; ezt még ma-
ga Tiberius Császár is sokallotta, a' ki ugyan azért
a' halászt Octavius' és Apiciushoz küldötte, a' kik
azt egymásnak ezen megnevezett Summaig felves-
ték. —

Hasonló, de még tsudálkozásra méltóbb vetél-
kedés volt Antonius, és ama hires Kleopatra Király-
né között. Caligula Császár pedig Romában olly ven-
dégseget tartott, melly harmadfél tonna aranyba
került. Ily bujálkodó volt Nero is, a' ki mintegy
kénszeritette a' fő rendű Romaiaikat, hogy ötöt olly
pompásan vendégeljék. Egy vendégtségbe, mellyen
maga is jelen volt, tsak a' koszorúk, mellyek a' leg-
szebb virágokból köttettek, 's drága balsammal sza-
gосkodtak egy tonna aranyba kerültek: egy más ha-
sonló vendégtségbe, még sokkal nagyobb költségbe
kerültek azon rósák, mellyeket Egyiptomból koszo-
rúknak hoztak.

A' tékozlásnak ezen nagy mestereit még sokkal
meghalladta Vitellius Császár (a' kit tsak tálhertzeg-
nek tsúfoltak), ez minden flottákat megindított,

hogy Angolna és Skaris tejet, páva és fátzany velőt, flaming' nyelvet, 's több hasonló különös nyalánkságokat hozhassanak. A' többek között, egy különös mesterségű tálat készítettet, melyet Minerva páisának hívtak, és olly drága étek adatott-fel benne, melly 25,000 tallérba került. Nem volt tehát tsuda, ha ez a' bujaságnak rabja egynéhány höltnapokig 22 millio tallért elkorhelykedett. Éppen ily nagy korhely volt ennek bátyja is; egykor olly nagy vendégséget tartott, mellyben két ezer válogatott halak, és hét ezer legritkább tollasállatok voltak elkészítve.

Vitelliusnál még sokkal találmányosabb volt ama hires Heliogabalus. Ez a' Syriai bujálkodó nem elégedet meg azzal, hogy az ő vendégeit drága étkekkel meglelégítette, hanem nevelte az étkeknek be-tseket drága gyöngyökkel és kövekkel, mellyekkel azokat felékesítette: nem elégedett meg azzal is, hogy vendégeire koszorúkat, és szagos vizet osztott, hanem masinak által, mellyek ebédlő-szobájának fedeléhez voltak alkalmaztatva, virágokkal borítottatta-bé, úgy hogy gyakran a' vendégek a' virághalmoktól egészen eltemetődtek. — Éppen ily bujálkodó volt ez a' Császár az étkekben is, mert ő meg nem ette azokat a' halakat, mellyek a' tenger partjához közel fogadtak, hanem messzeről és olly nagy számmal hozatott, hogy az egész várost megvendégelte. Így volt a' dolog más eledel-ekkel is; p. o. egy vendégségben a' több drága étkeken kívül hatszáz Strutz-fejeket rakatott-fel az asztalra. Sokasította az ő vendégeskedési pompáját az által is, hogy minden vendégséget több szakaszokra osztott,

és mindenik szakaszhoz más vendégeket ültetett, úgy-hogy egy vendégség gyakran 22 szakaszokból vagy osztályokból is állott, és ugyan annyi más mellékes szakaszok is voltak, mellyek ferdőkkel, játékszinnel gyönyörködtették a' vendégeket.

Valamint az étkek, úgy a' borok is megfelelték a' romai kevélységnek és bujálkodásnak, nagyobbra betsültetvén a' külföldiek a' hazainál. Hortensius' halála után tsak Chiosibort tizezer palatzkkal hagyott az ő örökösinek. Sőt a' borban való bujálkodást még ditséretesnek tartották; Ciceró' fiának, ha más érdemei nem voltak is, ez az egy ditsértetik benne, hogy ő Plinius' szavai szerint tiz palatzk bort egy folytában kiüresített; és ezen vitézségeért Tiberius Császártól Consularis hivatalra emeltetett.

A' Romaiaknak vendégségjeiket leirván, szükség, hogy ebédlő palotáikat is megtekintsük. Itt-is kitetszik az ő pompás bujálkodások; mert szép játékok szint mutató padlások, a' hidegben kellemetes meleget terjesztő falhoz alkalmaztatott tsők keresztül folyó tiszta és halakkal bőves patakok, a' vendégeknek lábaik előtt ömledező mesterséges vízzúgások ékesítették ebédlő-palotáikat. Seneca azt mondja, „ hogy a' Romaiak tsak olyan halakat kívántak enni, mellyeket ebédlő pulotáikban úszni láttak. Általjában a' Romaiak igen szerették a' halakat, ugyan azért nagy költséggel kétféle tavakat is ásattak, egyiket tengeri, a' másikat folyóvizi halak' számára. Lucullus, a' ki híres vitéz, de egyszersmind igen bököltő volt, Nápolynál és Bajánál egész hegyeket elrontatott, mely tavakat ásatott, a' tengerbe gátokat és töltéseket emeltetett, tsak

hogy az ő tengeri halainak mindenkor friss vizet eresztessen; és esztendőnként a' halakra tett költsége 375,000 tallérjába került.

VIII. A' Ferdőkben, kotsizásban és utazásban való pompa-üzés.

Hasonló pompát üztek, és nagy költséget vesztegettek a' ferdőkre, 's az életnek több más gyönyörködtetésére. Caligula szagos vízből és drága borokból készítettett magának ferdőt, hogy a' mértékletlen étel és ital miatt elgyengült természetét erősíthesse. Közönségesen egy illy ferdés került 40,000 tallérba. Poppea, Nero kedvese, sereg számarakat tartott, 's arannyal patkoltatta-meg azokat, hogy utazásában, azok' tejében feredhessen. Minden palotáikban voltanak különös ferdő-szobák márványkádokkal, melyekben tsők által hideg és meleg vizet eresztettek. Az ő utazásokban, szinte úgy mint házaikban hasonló nagy pompára vágytak, és nem kell tsudálnunk, midőn a' Romai-Írók azt mondják, hogy Nero soha sem utazott úgy, hogy száz kotsik ne kísérték volna, és mind azok drága kövekkel voltak kirakva.

IX. Az inneplésekben és adakozásokban való luxus.

Mind ez a' pompázás, tsak a' Romai főrend' kényye és bujálkodása kielégítésére tzelozott, azért inkább utálatot, mintsem tsudálást érdemel; hanem nagy ditséretére szolgál az a' fényüzés, melly

szerint polgártársaikat gyönyörködtetni, és városai-
kat közönséges alkatokkal diszesíteni kívánták. Ezen
tekintetben mind az akkori, mind a' mai nemzete-
ket fellyül halladták; holott az ő több luxusaik' s
kivált pompás vendégségeik által magokat igen le-
alacsonyították; mert a' mostani nemzeteknek min-
denkori ditséretekre szolgál az, hogy a' hözönseges
multságok és vendégségek között, nem annyira az
állati ösztönt mint a' szép érzeteket követik.

Különös figyelmet érdemel, midőn látjuk, mi-
nő áldozatokat tettek a' Romaiak a' Haza' boldogsága-
ra; így p. o. a' gazdagok innepi alkalmatossággal pol-
gártársaik köz'tt bőven eledelt osztogattak, a' nem-
zet' javára játékokat rendeltek, közönséges épüle-
teket emeltek; mert ha néha tsupa politika-rúgó ösz-
tönözte is őket ezen áldozatokra, de még is gyak-
rabban származott az a' Haza eránt való tiszta szere-
tetből. Így Crassus az ő első Consulságában három
hónapra való gabonát osztogatott-ki; ezen fellyül
olly gazdag Vendégséget adott, hogy tiz ezer aszta-
loknál ebédeltek; és még is naponként a' bőséggel
megmarad'tt étkeket a' Tiber folyóvizében kellett ön-
tözni. Ezen gazdag vendégség' alkalmatosságával,
melly több napokig tartott, tiz esztendő borokat
eregettek az uttzákon. --

Caesar is minden győzedelmei után gabonát,
olajat és aranyot szokott osztogatni, úgy-hogy min-
den polgárnak tiz mérő búza, tiz font olaj, és tiz
arany jutott; ezen fellyül a' háziadót is egy eszten-
döre az Olasz-nép helyett kifizette. Melly sokkal
szomorubb a' mostani nemzetek' sorsa, kik között az
ily jöltévő adakozások egészen esméretlenek; sőt

még hasztalan óhajtják a' polgárok békességnek idején is azon közönséges terheknek könnyebbitését, mellyeket a' háború miatt kénytelenek voltak hordozni, és gyakran újjabb adózással terheltetnek.

A' Romai Főrendek polgártársaiknak nem csak tápláltatásokról, hanem gyönyörködtetésekről is gondoskodtak; azért nagy költséggel rendeltek, bajnoki, tzirkusi, és theatrumi játékokat; és minden győzelem, halotti eset, vagy Istenitisztelet alkalmatosságot szolgáltatott az ily játékokra. P. Liviniusnak eltemettetésekor harmadnapi pompás innep, nézőjáték és vendégség tartatott; 120 pár bajnok jelentek-meg, a' kik a' Romai népnek gyönyörködtető, de kegyetlen játékot mutattak.

Voltanak már mulattató játékok-is. Livius szerint a' második Phoeniciai hadnak végezetével, tizenhét esztendőig olly gyakran tartattak nézőjátékok, hogy a' romai nép esztendőnként 56 napokat csak az ily játékokban töltött. Miló olly pompás nézőjátékokat adott, mellyek 1,250,000 tallérjába kerültek. Ily költségesek voltak azon circusi játékok-is Sylla Pretorsága alatt, mellyekben a' többek között 100. Oroszlányok viaskodtak.

A' győzedelmi pompák sem voltak alábbvalók. Igaz, minden nemzeteknél a' pompázó persáktól elkezdve a' pallérozatlan Scytháig, nagy betsben voltak a' győzedelmi pompák: mindazonáltal sem a' pallerozott Görögöknek, sem a' kevély Persáknak elméssége nem találhatott-fel nagyobb fényűzést annál, mellyel a' Romaiak bajnokjaikat tisztelték. Paulus Aemiliusnak, Perseuson, a' Macedoniaiak' Királyján vett győzedelme, három nap' ünnepeltetett.

Az első nap 250. szekereken vitték a' Városba az elrabolt oszlopképeket, és rajzolatokat, melyek úgy voltak felállítva, hogy mindenek egyenként láthatták. A' másodikon, még sokkal több szekerek vitték a' macedoniaiaknak fénylő fegyvereiket; ezek után három ezer ember, 750 edényekben a' már kimivelt ezüstöket. A' harmadik napon a' Trombitások' serege ment elől a' Városban; ezekután vezették bársonyban öltözött Ifjak, az áldozatra kihizlalt 26 göbolyöket; ezekután vitték arany pénzvel megrakott 77 ezüst tsésze forma edényeket, mindeniket négy ember. Ezt követte az elfogatott Királynak szekere, kísértetvén a' Királyi gyermekektől, 's ezeknek Tanítóiktól; azután maga az elfogattatott Király Perseus az ő Feleségével feketébe öltözve, 's ötöt követtek a' Királynak több tisztjei és szolgái. —

Az elfogattatott Király előtt pedig, maga a' győzedelmes Hadivezér ment, bársonyba öltözve, elefánt tsontból készült négy lovas szekeren, előtte négyszáz arany koronákat vittek a' Római katonák, melyeket Asiának és Görögországnak Királyjai és Városai ajándékoztak. A' Hadivezért követtek az ő baráttyai, és a' Köztársaságnak főrendjei. —

Nem volt alábbvaló Pompejusnak harmadik győzedelme, Syriának és Armeniának meghódításakor, a' Mithridatessel való háborúnak végezete után. A' győzedelmi-szekér előtt mentek 324. Királyi és más főrangú személlyek; ezekután vitték a' sok drágaságokat, drága kimetszett köveket, arany edényeket 's több e' féléket.

Olly nagy bletsben tartották pedig a' Romai fő Hadivezérekek ezen győzedelmi ünnepeket, hogy 700. győzedelmeskedők köz'tt talán egy sem talál-
tatott, a' ki az ily pompás bemenetelen nem ka-
pott volna

Ama nagy Caesar Galliaban és Britanniában
tett győzedelmei után a' győzedelmi innepeken ki-
vül, még három esztendőig, mindenkor 55. napo-
kon tartatott háladóinnepeket.

X. A' Városok' ékesítései.

A' Romaiak nem elégedtek-meg azzal, hogy
tsak az ő jeles embereik legyenek nagy tekintetben,
hanem még azon Városokat is, melyekben szület-
tek, vagy laktanak különös fényben, és kelleme-
tes formában kívánták szemlélni. Azért semmi köl-
tségeket nem sajnáltak, tsakhogy azon Városoknak
's kiváltképpen fővárosoknak fényét nevelhessék,
Caesar Galliából azt írta Ciceronak, hogy az ő köl-
tségén a' piartzot olly pompásan elkészíttesse, a' mint
tsak lehet. Cicero ezen kívánságát tellyesítvén, tsak
a' hozzá szükséges helyért adott 2,050,000 tallért.
Agrippa, Augustusnak veje a' maga költségén, a'
népszámára 170 ferdőket készíttetett, 700 tavakat,
107 szökőkutakat ásatott; 130 vizitornyokat építte-
tett, és azokat 400 márvány oszlopokkal, 300 ki-
válogatott márvány, és más kevert értzből készült
képekkel ékesítette; minden közönséges épületeket
és utakat megjobbított; mindezeket pedig egy
esztendőben véghez vitette. Még több közönséges
Templomokat is állíttatott; 's az ő polgártársait is

arra kérte , hogy ők is tehetségek szerint a' Város' virágzásáról 's ékesítéséről gondoskodjanak.

XI. Halotti-pompa.

A' Romaiak valamint éltekben , úgyszínte még holtokban is nagy rollát kívántak játszani. Sőt ezt az utolsó pompás tisztelet megadást még a' legkomolyabb férjfiak is a' romai-néphez illendőnek tartották. Azért mondják a' Romai-Írók , hogy Syllának eltemettetésekor , a' testégető-határfán 120. tereh drága fűszerszámok szórattak-el. Isidorus egy gazdag szabados 350,000. forintokat hagyott az ő temetésére , és Neró Császár , Popoeának az ő szeretőjének halálakor , olly sok fahéjjat és kassziát elégettetett , a' mennyit ezen fűszereknek hazája egy esztendőben termeszthetett.

Általában a' megholt fő , és gazdag Romaiaknak emlékezetét , az ő örökösök , a' népközött eledelek 's más ajándékoknak kiosztása , és külömbféle játékok által innepelték. Így Octavianus , minnekutána Caesárnak tetemeit megégettette , minden Romai polgárnak 300 Sestertiust , vagy 9. tallért 9. garast és tizennégy napig tartó játékot adatott. —

VIELAND' ÉLETE.

Minthogy Vieland Kristof Márton a' régi Görög-Országnak 's a' szépnék ezen nagy buvárja a' Magyar Hazában is eléggé esmeretes ; életének egy

rövid kívánása nem lehet nem kellemetes. — Születet ő 1733-ban September 5-dikén Bieberach nevű Sváb Városban, hol az atya Prédikátor és Senior volt, kinek tanítása által a' gyermek már hetedik esztendejében Corneliust, tizenharmadikban pedig Virgiliust és Horatiust olvasgatta. Már ezen idejében kitetszett különös hajlandósága a' versszerzésre, 's mérészen feltette magában Jerusálem' lerontását egy vitézi versben elénekelni, de a' mely kétségkívül el nem végződött és semmivé tétetett. Tizennegyedik esztendejében a' Klosterbergeni iskolába ment, mely Magdeburghoz közel Steinmetz Apátur felvigyázása alatt virágzott. Itt a' régi Iróknak 's kivált a' Görögöknek szorgalmas olvasásával foglalatoskodott, a' kik között Xenophon volt kedvese, mint a' Deákok között Cicero, kivált philosophicus írásaiban. Egyszersmind fenntartatott nála az ezen iskolában uralkodó Pietismus annál inkább minthogy nagy érzékenysége úgy is hajlott reá. Azomban Bayle, de Argens 's Voltairc írásai, melyeket egyszerre olvasott, meggyőződését kétségesé tették, 's magát a' szabad gondolkodás gyanújába hozták. Két esztendő múlva elhagyta Klosterbergent 's minekelötte Universitásra ment volna másfél esztendeig Baumernál egy atyafiánál 's gondolkodó embernél élt. Exfurtban, a' kinek társasága neki igen használt. 1750-ben egy darab időre haza ment, a' hol első szerelme támadott Gutterman Sophia Kisasszonyhoz, az utóbbi La Roche asszonzysághoz, a' melyet utóbb még 41-dik esztendejében is olly elevenen leír. 1771-ben kiadta Sternheim Kisasszony' históriáját, La Roche' első mun-

káját 's ezen derék asszony' utolsó irását-is, Melusina' nyári estvéit, 1806-ban egy barátságos toldalékkal meggazdagította. Az Attyának egy predikáztíója után ezen Textusról: az Isten a' Szeretet, melegebben gondolkodott ezen dologról egy sétálásban melynek gyümöltse volt: a' dolgok természet, vagy a' legtökéletesebb világ, melyet 1751-Tübingában elvégezett, 's Hálában kinyomtatott. Ezen első próba tökéletlenségét utóbb maga is érezte, de ha meggondoljuk hogy mind ő, mind a' Német versszerzés még kora ifjúságában volt; meg foghatjuk, miért tsudálták azt a' legjobb fejek, 's miért nevezték szerzőjét Német Lucretiusnak. 1751ben 's 1752-ben Tübingában törvényt kellett volna tanulnia, de ő inkább a' szép tudományokra, nyelvekre, philosophiára 's históriára adta magát. Philosophiája Socratesi és practica lett. Itt írta tiz erköltsi leveleit Bar szerint. Szerelme az Anti Ovidiusra buzdította. A' Német költők között legnagyobb behatást tett reája Klopstock, a' kit egy Tavasz nevű versében követni is igyekezett. Egy kevés othoni mulatása után Zürichbe ment Bodmer házába, hol Bodmernek mind társasága mind szélesen kiterjedett levelezései nagy hasznára voltak. A' Zürichi perlekedések' új kiadásához egy előbeszédet adott, 's Noenak Bodmer Epopoeájának szépségeiről egy hosszú megditsérő értekezést írt. Akkori költeménnyei közül jelesebbek, a' Holtak' levelei élő barátjaikhoz, Miss Rouve után, a' megpróbáltt Abrahám. Valamint ekkori verseiből Bodmer lelke úgy prozájából egy bizonyos Mysticismus tetszik ki, melyből meglehet magyarázni Utz ellen

elkövetett igazságtalanságát. Mely igen buzgott az egyetlen egy Fridrich mellett, nem csak verseiből annak képeré, hanem Cyrus nevű Epopoeájából is kitetszik, melyben egy vitéznek ideálját akarta felállítani. Midőn Ackerman' színjadszó társasága a' háború által Zürichbe hajtatott, Wieland két rossz darabot készített 1758-ba Lady Johanna Grayt Rowe után 1760-ban Klementina Parretta — t. Jobb volt ezeknél Araspes és Panthea a' Cyropoediából, első dramaticus Romanja. 1754. közepében elhagyta Bodmer házat; négy esztendeig két oda való Fамиliáknak fiait tanította, azután Bernában élt, először mint házi oktató, utóbb a' philosophiát tanítván, itt jött több mint barátságos eszméretségbe Rousseau' híres barátnéjával Bondeli Juliával. 1760-tól fogva 1769-ig hazájában élt, hol akarátja ellen a' Cancellaria' Directorává lett 's hol nem tetszhetet neki, minthogy elébbeni szeretője Mainzba La Rochehoz ment férjhez, 's állapotja pallérozott izlésének nem tett eleget. Mellékes óráiban Schakespeart forditgatta. Stadion Grófnak Bieberach-hoz közel Varthausenben egy jószága volt, a' hová utóbb annak nevendéke La Roche is eljött feleségestől, 's hol Wielandnak jó alkalmatossága volt emberesméretet szerezni, mely még fellebb emelte nála az igaz élet philosophia becsét. Itt írta Comicus regéit, 's Rosalvai Don Sylviaját 's 1766-ban Agathon t. 1765-ben Augsburgból egy jó fамiliából vett feleséget 's azután rövid idő múlva jelent-meg Idris és Zenide. 1768-ban írta Musarion t, melyet maga is a' Gratzia philosophiájának nevez. Egy ideig

félbe szakadt a' jó harmónia Stadion Gróffal, vissza állása után pedig elment ez Varthauzenből 's nem sokára megholt. Azért a' mi költőnknek mindig kedvetlenebb lett állapotja 's kívánta azt más-sal feltserélni. 1769-ben ismét Erfurtba ment, hogy a' hol előbb 20 esztendővel a' philosophiát tanulta most azt tanítsa. Collegái 's kivált a' Theologusok üldözései ellen Riedel, Hercl, Bahrt és Meusel társaságában talált enyhülést. Itt írta 1770-ben Combabust, az észnek 's szívnek titkos históriájához való materialéket, 's az arany tükört. 1772-ben a' Weimari özvegy herczegnétől Weimarba hivatott 's azért a' Betsben lakásra tett reménységet feladta. Itt írta Alcestet, Rosamundát 's itt adta ki a' Német Mercuriust Göthével 's utóbb Herderrel szoros öszvekaptsoltatásba jött. Weimárban készült Oberon-ja Horatius Cícero 's Lucian' fordítása is. 1771-ben Coblenzbe utazott. 1797-be pedig Helvetiába 's mindenütt szeretettel és tisztelettel fogadtatott. 1798-ban egy Osmanstädt nevű falusi jószágot vett Weimarhoz három orányira 's ott mint jó férj és atya patriarchalis életet élt, 's gyakran kedves vendégektől megörvendeztetett p. o. La Roche Sophiatul. A' Francia Revolutio, Kant-philosophiája és Schlegel Aestheticája szereztek csak neki némelly kedvetlenségeket. Leginkább az atticai Museummal 's Aristippel 's két kisebb románokkal foglalatoskodott. Már ily nagy öregségében még egy nagy próbára tétetett böltsessége. Barátit elvesztette, 's egyszersmind Brentano Sophiát barátnéja unokagyermekét a' kit mint leányát

ugy szeretett. Nem sokára Felesége-is megholt, ehhez járult az is hogy adósságokkal megterheltt jószágát elkellett adnia. Mind ezen sebeket tsak egy özvegy leányának 's a' többi övéinek hiv ápolgatásai oryosolhatták. Így ismét Weimárba ment 1803-ban hol ugyan köz tiszteletet talált, de nem sokára régi barátját Herdert 's végre Schillert elvesztette. Utóbb a' háború bajai 's a' neki különösen kegyes Herczegné halála szomorították meg. Ezen állapotban írta az Euthanásiát, Tiefurtban is lakott, nyáron pedig többnyire a' Herczegi mulató várbán Belvederében. Erfurtban Napoleon sokáig beszélgetett vele, az Orosz Császár is nagy tiszteletet mutatott eránta 's mind a' két Császároktól Rendekkel megajándékoztatott. 1809-ben Aprilis 4-dikén a' szabad kömivesek közé felvétellett, a' kik neki 80-dik születése napján egy Medaillont küldöttek. A' veje Reinhold feleségével és két gyermekével felesztendeig nála tartózkodott beszélgetés kedvéért 's vigasztalása végett. 1811-ben Septemberben feldőlvén kotsija a' nyakperetz csontja eltörött. Egy barátja' eszközlésére az Osmanstadti jószágot a' Brentano familia örökre megvette, 's itt egy pyramis körül három sirhalmok állittattak fel: Wielandnak, feleségének 's Brentano Sofiának, 's Wieland maga tsinálta reá ezen fellül irást:

Eltünkben szeretet lántzával öszve füzetve

Volt szívünk: 's most a' sirhalom is közösím. Rövid betegség után megholt Januarius 20-dikán 1713-ban 's pompásan temették-el a' szabad kömivesek.

Mely nagy mértékben 's mely sok tekintetben hatott legyen Wieland a' Német Litteraturára, azt itt elől nem adhatjuk. A' ki bővebben akar róla tudósítani olvassa meg a' többek között ezen munkát (Christoph Martin Wieland; geschildert von J. G. Gruber Erster Theil 1815. Zweyter Theil 1816. Leipzig und Altenburg beyh Brockhaus.

VIGASZTALÁS A' PÉNZ' KEVESEDÉSE ERÁNT.

Pénz! irtóztató találmány! te vagy a' legnagyobb gonosz a' világon. A' te varázsló erőd nélkül semmi haramia vagy bajnok, nem vonhatta volna számos tartományok' velejét öszve egy fő városba, 's nem tarthatott volna roppant hadi sereget szomszédjainak veszedelmére. Te vóltál az, a' mi által egy merész vitéz hív szomszédjainak nyájait, gabonáját, és gyermekeit legelőszer a' magáévá tette, 's a' későbbi világ szerentsétlenségére azt, a' mit ezer meg ezer jobbágyok keserves verejtékkel kerestek mély boltozatokba elzárta 's őrizet alatt tartotta. Addig, még te felnem találtattál nem vóltak sem sartzoltatások sem álló seregek. A' pásztor nyájából egy gödölyét, a' szőlős gazda terméséből egy akó bort, 's a' föld-mivelőtizedet adott mindenből a' mit termesztett: 's mindenik örömet adta, mert eléggel birt, 's elsegítette költeni azt, a' mit adott. A' birtokos örült ha annyi gabonáért ki arendálhatta földét, a' mennyi magának és barátjainak elegendő vólt.

Mely kegyetlen és nevetséges teremtés lett volna akkor a' fősvény midőn még a' te varázsló erőd, mely száz polgárok' értékét egy darab papiroson magáéva tenni, senkit meg nem tanított. Az ilyennek minden kintsét nagy halom gabona, és számlálhatatlan nyájak' sokasága tette volna. Az ily kintsnek közepette lehetséges volt-é neki telhetetlenül több után vágyni, a' szűkölködőknek nem adakozni, 's az nem segítette-é az országnak minden szükségeit a' maga válláról a' szegényebbekére vetni? Az ily gonosztévő megégettett volna felhalmozott gabonájának tetején: 's ki is oltalmazta volna-meg sok gabonáját a' férgekől, seregeit a' ragadó-nyavaláktól 's magát szomszédjai boszúállásától.

Mig te meg nem jelentél a' jóltevés mindennapi dolog volt. Jöjj hozzám, így szóllott akkor a' gazdag a' szegényhez, igyál boromból, egyél kenyereimből; másképp' ugy is elromlik; mert az aratás ismét az ajtó előtt van; minek takarítsak a' férgek' számára 's miért hagyjalak szüségét látni.

Mig te meg nem jelentél a' rendek' különbsége tsaknem észrevehetetlen, 's a' nagyra vágyás igen tsekély volt. Most az ég nagy nehezen tudja tsuda nélkül a' gazdagokat szegényekké tenni, mint-hogy terméseiket pénzé változtatták és számtalan adósoknál tartják — Akkor a' leggazdagabbak-is kéntelenek voltak tsürjeiket és nyájaikat minden vilámtól féltetni; 's alázatos szívvel imádkoztak minden országos tsapáskor, valamint a' legszegényebb lakosok.

Mig te meg nem jelentél, addig még volt szabadság a' világon. Semmi hatalmasság sem hághatott észrevehetetlenül és bátorságosan az erőtlenebbeknek nyakokra, egy bíró sem vesztegethetett-meg titkon, és nem-is talált okot magát meg-vesztegettetni, egy perlekedni szerető sem tzivakodhatott tovább, mint a' mennyire takarmánya elégséges volt. A' háborúk csak addig tartottak, mig az élelem elnem fogyott, 's az éhség hamar békeséget szerzett.

Mig te meg nem jelentél, addig semmit sem tudtak eleink a' külföldi esztelenségekről 's vétkekről. Magyar ország' termése nem küldöztetett-ki más országokba idegen portékákért. A' ki jöllakott nem kívánt többet; jöllakhattak pedig minden ország' lakosai, a' kiknek az Isten marhát és gabonát adott. Kiki megmaradt honnyában és szántó-földje mellett, mert csak koldus módjára 's mások' adakozása mellett lehetett utazni, 's a' ki sok késérőket vitt volna vele, ellenségnek nézetetett 's vissza igazítottatott volna.

Mig te meg nem jelentél, addig csak az volt tagja a' nemzetnek, a' ki földet birt. Minden ember értékét lehetett tudni, az emberek között az egyenlőséget fenn lehetett tartani, mert könnyű volt megakadályoztatni, hogy egy embernek az osztályban kettős rész ne jusson. Nem voltak akkor pénz-es emberek, a' kik ezer adósokat titkon rabjaikká tettek volna, mint most.

Mig te meg nem jelentél, addig az okosság és erő; ezen igaz elsőségek a' barmoknak és az embereknek határozta-meg a' népnek sorsat. A' kal-

márok nem uralkodtak pénzek által a' legvitèzebb bajnokokon : a' ministereket nem lehetett tíz-husz szekér gabonával oly titkon megvesztegetni, mint most egy száz ezer forintos váltó-levéllel.

Boldog idők, melyekhez most ismét közeli-
tünk, minthogy a' pénz ez a' hatalmas varázsló
szemlátomást fogy. Mely mértékletesen, mely nyu-
galmasan, mely bátorságosan fogunk élni, ha is-
mét mindent pénz nélkül gabonán vásárolhatunk,
ha az adószedők, földes Urak, birák és hitelezők
nem vehetnek rajtunk többet, mint a' mannyit ma-
gok megemészthetnek, 's a' férgekől megoltalmaz-
hatnak, ha a' koldusnak meg kell elégedni minden-
napi kenyérével, 's ha zálogok többé nem adattat-
hatnak-el.

Ne sajnályátok tehát nemes szívű hazafiak a'
pénz' kevesedését. Igyekezsetek inkább a' gonoszt
gyökerestől kiirtani, 's azon pénzetektől, mely még
van minél előbb egészen megmenekedni ! Hányátok
kintseiteket a' tengerbe, vagy küldjétek büntetésül
azon nemzetekhez, melyek néktek kávé, nádméz
és új módokat adnak. A' városok' lakosait, kik
földmivelés nélkül, tsupán a' ti esztelenségtekből
élnek, kényszerítsetek éhrel meghalni 's titeket mér-
téktelen életetek mellett békével hagyni. E' meg-
lévén semmire se lesz egérfogó szerszámokon ki-
vül szükségtek, hogy legveszedelmesebb ellensé-
geitektől e' bátorságban maradhassatok. “

R. I. I.

Reménylem, hogy kegyes olvasóim az ekkép-
feteső Sophistáknak kedvéért egy krajtzárjokat

sem fogják kivetni, ha szintén tsalfa okoskodásokat megczáfolni nem tudják-is. Tsak azt ohajtánám, hogy más hasonló kantsál eszü 's még rosszabb szívü tsufolódóknak a' Vallás és erkölts tudomány alap igazságai ellen intézett kiabállásaikat is hasonló megvetéssel és gunyolással olvasnák.

H o r á t z.

Vagynak, kiknek tüzláng szatyrákat irok
'S határt nem esmerő szilajsággal birok;
Mások szerént, Mú'sám akarmit hoz elő,
Nints szüleménnyében sem élet sem velő,
'S annak, ki olly verset, mint enyim, ezeret
Napjában nem szőne, kár adni kenyeret.
Adj tanátsot, kérlek Trebátz, mit kel tenni?

T r e b á t z.

Ha úgy van a' dolog legjobb veszteg lenni.

H o r á t z.

E' szerént verselni megszünjek végképpen?

T r e b á t z.

Igen!

H o r á t z.

Biz úgy tartson legjobb, én is éppen
Ugy találom, ha nem akarok hazudni,
De az a' baj, éjjel nem tudok aludni.

T r e b á t z.

Kit az álom kerül, annak meghagyatik,
Nappal a' Tiberist, a' hol kívántatik,
Magával háromszor keresztül úszassa,

'S estve torkát borral bővenn megáztassa.
De ha még is irni viszketnek ujjaid,
Caesar' diadalmi légyenek tárgyaid.
Úgy fáradságodért ditső bért fogsz venni.

H o r á t z.

Drága Úr! szívesen kész vólnék ezt tenni;
De az ily munkánál sokkal gyengébb vagyok,
Fő talentom kel ott, hol a' tárgyak nagyok.
A' föld' kerektségét Rómának hódolva
A' Gallust tört nyilak miatt haldokolva,
'S a' Parthust, mely lóról hullva gázoltatik,
Méltóképp' festeni ritkának adatik.

T r e b á t z.

Hagyj'd hát a' Bajnokot; szép lelkét fess'd benne
Lutzi! — Scipióknál remek példád lenne.

H o r á t z.

Ezen tanátsoddal köszönettel élek;
De csak, ha kedvező környülményt szemlélek,
Ha versem egyetlen időpontban menne;
Caesar' előtt kedves semmiképp' nem lenne.
'S tudjuk, ha durván kéz tzirokálásával
Öt' illetni meri: úgy rüg ő sarkával,
Hogy a' tsapodárok' egész nyalánk nyája
Láthatja, mely bajos férkezni hozzája.

T r e b á t z.

Nem sokkal jobb é azt, a' mit mondok, tenned?
Mint (a' mi megrögzött szokássá vált benned)
Otsmány pantolábok' ortzátlanságára,
'S pazar nomentánok bitangolására
Hijában tsapkodnod gyászos korbátsodat.

Mit nyersz így mást, hanem hogy gunyolásodat,
Minden ki hozzájok hasonlít orrolja,
'S gyűlöl, mert reá is kerülsz, azt gondolja.

H o r á t z.

Mit tegyek? — Ugy tántzol, hogy a' föld csak nem reng,
Milonius, bortól gyúlt feje ha kereng,
'S ha káprádzó szeme tárgyát duplán látja,
Castor lovak Pollux öklözés' barátja.
A' hány fej, azt mondják, annyi szív 's értelem,
Részemről én a' vers — faragást kedvelem,
'S mindég előttem van Luczilnak példája,
Mely mindenikünknek lehet oskolája.
Az minden titkait hajdan Mú'sájával
Közölte, mint szive' meghitt barátjával,
Hozzá folyamodván, akár tetszésére
Tselekedett a' Sors, akár ellenére.
'S le is van rajzolva, mint fogadva festett
Képes táblán minden, a' mit élteben tett.
Ezen Romainak indúltam nyomába
Én is, kiről kétes ha Lukaniába
Van — é nagyobb okom honnomat helyheznem,
Vagy Apuliát kell hazámnak neveznem;
Mert e' tartományok' közös szomszédjai
Venusiumunknak, melynek lakosai
Egy régi hír szerint a' Samniteseknek
Elűzettetése után szél - védeknek
Romából küldettek, hogy üres ne lenne
E' tájék, ha mely nép hadi próbát tenne.
De senkinek tollam kárt bántatlan nem tesz
Csak hüvelyben nyugvó védelmező kard lesz.
Mi öröm lehetne azt előrántani,

Mikor 'siványoktól nintsen mit tartani?
Szent Jupiter, e' vas bár megro'sdásodjék,
Velem senki fija, bár ne háborkodjék!
De ha ki megboszsztant, mondom, megsiratja,
Mindenütt fog zeng'ni versben gyalázatja.
Ellenségének pert 's gyászt készít Caevius,
Canidia mérget ad mint Albutius,
Turius halálos törvényt mond fejére,
Ki mint tud úgy áraszt kárt megsértőjére.
A' természet maga kiszt, hogy azzal álljuk
Boszsztunkat, a' miben erönket találjuk.
Ökör ökkel, farkas fogát tsikorgatja,
Mindeniket belső ösztön így oktatja.
Ne féljen az Annya tékozló Scaevának;
Hogy élete fija' gyilkoló kardjának
Legyen prédájává (ez oly tsuda volna,
Mintha Farkas sarkkal, ló foggal hartzolna)
Nem! ötet fegyverrel az olyan jámbor kéz
Ki nem végzi, hanem bürökkel vegyült méz. —
Egy szóval nyuljanak életem' napjai,
Vagy környékezzenek halál' bús szárnyai.
Hagyjon élni a' Sors Romában békével,
Vagy számkivetésnek küzdjek inségével,
Lássanak koldulni, vagy sok kintsel bírni —
Akármely színű lesz él'tem — fogok irni.

T r e b á t z.

Igen féltlek, legény, megfojt e' mirigyed,
Meglátod megfogja valamely irigyed
Fő barátid szívét erántad fagylalni,
'S halálra fog téged' e' dolog búvalni.

H o r á t z.

Hogyhogy? midőn Luczil e'féle munkákat
 Készíteni próbált, 's a' szép álortzákat,
 Melyek alatt mérgét rút szív lappangtatta,
 Mindenek' láttára bátran leszaggatta.
 Vallyon bőlts Laelius, 's az a' kinek neve
 Carthago' vesztével halhatatlan leve,
 Megbotránkoztak é verse' fulánkjában,
 'S gyűlölték é azért, hogy gunyolásában
 Metellust érdeme szerént lefestette,
 'S Lupust gyalázatba torkig meritette?
 Bár senkinek jökon kívül nem kedvezett,
 'S mérges nyilat alsók 's fők ellen hegyezett,
 Még-is mikor illet fényes poltztól válva
 A' nagy nevű Bajnok 's szelid Bölts tréfálva
 'S enyelegve vele mulatni szerettek.
 'S nem egyszer egy tálból mind a' hárman ettek.
 Kitsinységem ugyan elmére vagy nemre
 Nem tart just Luczillal egyenlő érdemre;
 De az irigység is (akármitske vagyok)
 Megvalja velem is barátkoztak Nagyok,
 'S ha bántván, porhanyú fába vél harapni,
 Keményre fog 's fogát kitörőre kapni.
 Törvénytudó Trebätz nem így ítélsz velem?

T r e b á t z.

Okoskodásodat én helyesnek lelem
 Még is int'lek, vigyázz! jól bátorságodra
 Egy tudatlanságod válhatna károdra:
 Törvény, — hogy ha másra valaki rosszat ír
 Az ellenfél perbe idézni jussal bír.

H o r á t z.

Igen, ha ki rosszat. De hát ha versem jó
'S Caesar maga vallást tesz, hogy van benne só.
A' Költő' erköltsi ha tiszták 's nemesek,
'S tsak ollyakat tsúfol, kik igen vétkesek?

T r e b á t z.

Már ugy elégséges fog lenni mentsége
'S az egész dolognak nevetség lesz vége.

RETTEGETES FÖLDINDULÁS DÉLI AMÉRI-
KABAN.

Mártzius' 26-dikán 1812-ben Caraccas városa és déli Amerikának egyéb ezen város körül fekvő tartományai egy irtóztató földindulás' pusztításait szenvedték. A' haborgó elementumok kevés szempillantatok alatt több száz mértföldekre terjedő tájékokat özsverongáltak. Ezerenként temettettek a' lakosok a' föld' gyomrába, 's több ezrek tsonkán, és bennán maradtak meg nyomorúsággal teljes életben. Jóllehet az Újságlevelek mindjárt akkortáiban emlékeztek egy két szóval a' természetnek ezen rémitő változásáról, még is minden figyelmet érdemelnek az itt következő jegyzések, melyeket egy szemmel látó tanú tett, és a' világgal közlött. Az így beszéli-el az említett történetet:

Déli Amerikában, 's különösen Caraccasban, és Santa-Fe-de-Bogotában egynehány ollyan szép napokat töltöttem-el, melyeknek emlékezete még

most-is örökre ragad, 's kimondhatatlanul gyönyörködtet.

Caraccas városa és egész vidéke olly gazdag a' természet' szépségeivel, hogy Európának legszebb tájékait-is könnyen elfelejtetheti. Minthogy szélesre kiterjedő foglalatosságaim voltak, 's különösen egy De-losz Parnadó nevezetű gazdag Spanyollyal megismerkedtem, jó alkalmatosságot nyertem mind a' falusi, mind a' városi életnek legszebb gyönyörűségeiben részesülni. De ugyan itt annak a' rettenetes történetnek-is szemmel látó tanúja voltam, mely ezen szép és nagy tartományt végső veszedelemmel fenyegette.

Nagypénteken Parnadónak egyik falusi kastéljában mulattam. Ezen szerentsétlenséggel tellyes napnak reggelén nem kevés mértékben hideg volt, de nem sokára igen szembe-tünőképen megváltozott a' levegő. A' legszebb és legtisztább nyári reggel, melyet legkissebb felleg sem hómályosított, 's melyen a' legpompásabb öltözetben ékeskedő természet még a' szerentsétlen rabszolgák' szívét-is örömdalra buzditotta, a' legrekkenőbb hévséggé vált, melyet legkissebb szellő sem enyhített.

Tizenegy óra felé olly megmagyarázhatatlan tikkadás fogott-el bennünket, hogy lehetetlen volt a' szobánkban maradni. Kimentem tehát a' Kastélból, egy könyvet vettem kezembe, 's a' kertben egy kösziklának árnyékos barlangjában akartam enyhülést keresni. Innét a' szép tájéknak egész nyugotti részére messze elláthattam. De halavány és fonnyadt színben látszottak a' messze terjedő kukoritza földek; a' zöldkókosz fákon egy levél sem

lengett. Egető hévség uralkodott az egész vidéken, 's mind az emberek, mind a' barmok kénytelenek voltak a' kősziklák' barlangjaikban és erdőkben árnyékot keresni. Melly hallgatásban látszott minden várni, mi fogna következni. Az én barátságos gazdám, és szeretetre méltó leánya-is azt a' barlangot választották pihenő helyül, a' hová én futottam. Nem sokára Kokosz héjjal készített hivesítő tejet hoztak, mely bennünket igen megfrisított 's megújított. Parnadó ámbár igen gazdag volt-is, nem mulatta-el sem szívét nemesíteni, sem elméjét a' leghasznosabb eseményekkel kimivelni, 's gyermekeit-is, két szép reményű fiját, és minden aszszonyi Kétségekkel nagy mértékben ékeskedő leányát a' legjobb régulák szerint nevelte. Vigan mulattuk napunkat 's ezerfélekép' nyájaskodtunk. Oh senki sem tudta közülünk, tsak messzünnen is gyanítani, hogy azon napnak estvéje könnyek' özönében fog bennünket feresztetni!

Két óra tájban napkelet felől egy fekete felhő vonódott-össze, mely kitsinyenként felséges tündésségben a' hegyet elborította, 's mintegy halotti lepely mindent bétakart. Szélét a' nap pirosra festette, előtte apró fejér fellegek lebegtek, mintha helyet akartak volna készíteni az utánnak jövő rettenetes Oriásnak, mely mindég alább szállott 's a' hegyek' tetejét szemeink elől elfogta. Ha ezen fekete felhőtengerről szemeinket elvettük 's a' nap nyugotti tiszta égre fordítottuk, meljünk felemelkedett szorongattatásából, 's szívünk az elrészegedésig gyönyörködött a' szép déleesti verőfény' látásában. Már essözött a' távol lévő Szaván hegyeken, már

egy forgó szél a' port magas oszlopok gyanánt emelte az ég felé, 's úgy látszott, mintha mindent egy gombolyagba öszve akarna sodorni, már nennydörgés töltötte el az egész tájéket, midőn mi-is végre bátorságos hajlékban készültünk menedék-helyet keresni. Az ajtókat és ablakokat jól bezártuk, a' bialok és rabszolgák készen voltak, hogy a' történhető szerentsétlenségben segítségül legyenek. Az udvari káplán a' tornáztban a' házi tselédekkel áhítatos énekeket zengedezett, melyek ekkor igazán szivbőli származtak, tsak az volt kár, hogy a' kénytelen-ség' és ijjedés' munkái voltak.

A' forgó szél az egész tájéket befedte setétséggel, a' legrégibb pálma fákat a' földre terítette, a' hegyek' tetejéről nagy darab kősziklákat leszaggatott, 's gát gyanánt a' folyóvizekbe vetett. A' felhők' setétségét sárga villámok szakasztották-félben, melyekre rettenetes mennydörgés következett, 's úgy látszott, mintha a' földet ketté akarna hasítani. A' mennydörgéstől az ablakok megrepedeztek, az almáriomokban lévő üvegek öszveütődtek, 's egyik mennykő-ütést nyomban követte a' másik, mely az előbbenitől azzal különböztette-meg magát, hogy a' földet nemcsak megrendítette, hanem remegtette-is.

Ezen kábitó zörgés és dörgés közben a' nád-mézes pajtát, mely hozzánk átaellenben volt, a' villám meggyújtotta, 's kevés pertzek alatt egészen lángba borította. Mely rettenetes fénnel elegyítette a' körülöttünk lévő felhőtengert! Az égő tzuor, mely úgy pattogott és durrogott, mintha puskákkal lövöldöztek volna, szerteszélyel

ugrált a' levegőben, az oltani akaró rabszolgákat résszerént elégette, résszerént megsebesítette, 's a' közel lévő fákat beborította égett nádmézzel. A' fák egészen tüzzé váltak. Semmit meg nem lehetett menteni, minthogy a' menteni akaró emberek mindnyájan ijedtekben térdre estek, 's a' helyett, hogy a' tüzet oltották volna, annak eloltását az égből kérték. Tizenöt pertzek alatt Parnadó' vesztesége többre ment ezer aranynál.

Az égi háború, egy óráig tartó dühösködés után tovább ment. Addig, míg az tartott, kertünk' barlangjába, melyben előbb magunk menedékünket kerestünk, számtalan majmok jöttek, 's egyszersmind az egész tájékat is bétöltötték nyifogásokkal. Ezen kimondhatatlanul rút sívás rívás, mely a' nagy szerentsétlenségben lévő emberek' és gyermekek' jajgatásához hasonlít, mindenkor szokott hallattatni ezen tartományban az égi háború után, most pedig a' közelebbi erdőkben tartózkodó 's ide 's tova futkozó majmok' nyikorgása által olly igen neveltetett, hogy tsaknem egészen elnyomta a' békák' harsogó rekegését, a' kigyók' sziszegő süvöltését, és a' bogarak' zajos dongását. Azomban két vagy három pisztolynak kilövése vissza kergette a' majmok' egész seregét az erdőbe.

Délután negyedfél óra lehetett, midőn az első könnyű föld indulást sejdítettük, azonnal elhagytuk a' falusi kastélyt, 's Caraccasba mentünk. Négy öszvér sebesen vitt bennünket a' virágos mezőkön keresztül, melyeket még az égi háború után-is rettenetes hévség perzselt.

Szemeim gyönyörködve nézték a' szén völgyeket. Terra firma kevés esztendőök alatt gyönyörű tartománnyá vált. Itt a' gazdag természet a' lakosok' kevés szorgalmát-is ezerféleképpen jutalmazta. Az árnyékos és zöldellő erdők, a' virágos mezők, és az elrejtett, 's a' pálma és tzedrus fak közül veres fedeleikkel kilátszó falusi mulató házak egymást szüntelen váltogatták. A' sokfelé tsavargású folyók majd kösziklákon keresztül, majd réteken vizik zuhogó habjaikat a' tengerbe. Még ezen rettenetes napon-is nagy gyönyörűséggel szemléltém ezen déli Amerikai tempét. Dél után három fertálykor ötre beértünk Garaccasba. Egy fertály óra mulva elkezdődött a' leírhatatlan szerentsétlenség.

Az Alta Gracia nevű Templomban misére harangoztak. A' városbéli katonaság részszerént mustáltatás végett, részszerént egy pompás temetésre az uttzákon öszve sereglett. Azomban míg a' halotti katona musika zengett, a' föld alatt egy siket zúgás hallatott, melyet nem sokára a' földnek egynehány rendbeli erős megrendülése követett, mennydörgéshez hasonló morgással együtt. A' megrémültt nép a' házakból az uttzákra és a' templomokba futott. Mi-is dobogó szívvvel a' közel lévő piatzra mentünk. Alig értünk oda, midön a' föld egy hullámos tenger' módjára ingadozni kezdett. A' kövek, melyekkel az utszák ki voltak rakva, halomokra öszvehányódtak, egész sor házak ropogva a' levegőbe emelkedtek, ismét nagy zúgással leestek, a' föld reszketett, mintha elrejtett puskapor dühössége akarta volna széllyel szaggatni. Az öszveomlott házak felett a' por egész oszlopokat tsi-

nált, a' nap' fényét elvette, 's a' várost bétöltötte fejéres köddel. A' nyomorúság minden utszákban legnagyobb mértékre lépett. Az asszonyok sirva hajokat tépték, drágaságaikat szélyszozták és magokat ostarozták. A' papok processiókkal mentek a' templomok felé, a' népség követte őket, térdre bukott előttök 's bűneit gyönta. Parnadó öszvekaptsolt kezekkel állott az ijjedéstől mintegy köbálványnyá válva; felesége és leánya a' földre lerogytak. Én mind a' kettőt karon fogtam 's haza felé vezettem. Mentünkben egy asszony elájulva leesett előttünk; szólni nem tudván, némán mutatott egy közel lévő háznak harmadik emelete felé. Arra tekintettünk, 's egy remegő öreget láttunk, a' ki az ablaknál állott, két kis gyermeket tartott kezein és segedelemért rimánkodott. Kétség kívül a' szobából kimenés elvölt előtte zárva, 's a' leesni akaró gerendák minden szempillantásban irtóztató halállal fenyegették. De ki szabadíthatta volna meg ötöt, holott senki sem tudott magán-is segíteni, sőt tsak egyenesre-is állani? Éppen kiáltani akartam neki, hogy elhasogatott ruhából kötelelet tsinálván, azon eressze-le magát, midőn egy rettenetes rendülés a' házat 's az egész utszát egy omladvánná változtatta, 's az alá az öreget-is a' gyermekekkel együtt eltemette. Egy szempillantatnyi tsendesség után ezen utolsó tsapásra ismét egy földalatti zúgás következett, mintha a' földnek ki kellett volna vettetni sarkából. A' sűrű mennykő ütések a' földön lévő köveket három négy lábnyi magasságra felkapták, 's idestova szórták. Ezen szempillantatban az Alta Gracia' tornya fundamen-

tomostól kiszakasztatván iszonyú ropogással össze-
omlott; csak hamar azután hasonló sorsa lett a
Franciscanusok Clastromának-is minden tornyaival
együtt, valamint a' szent Háromság' templomának.
is, melynek magas szép tornya egészen a' föld'
gyomrába eltűnt. Az Oviedói utszában-is megnyílt
a' föld, 's elnyelt ötszáz emberből álló katonasá-
got, mely egy processiót kísért, 's a' szépen épült
munitziós és fegyveres házak' egész sora reájok
omlott. A' földnek megnyílt torkából egy föstből,
homokból, hamuból és kőből álló vastag fekete
gombolyag emelkedett-fel a' szerentsétlen város
dűledékeire. Ezerek találták sirokat a' lerogyott
templomok' és egyéb épültek' maradványai alatt; eze-
rek kiáltozták szív-szaggató jajgatásokkal rokonaikat,
a' kik itt darabokra hasogatva, amott veszedel-
mesen megsebesítette, az utszákon szerteszélyel
hányattattak. Számtalan szerentsétlenek az össze-
omlott dűledékek' üregeiből öszvetett kézzel könyö-
rögtek segedelemért, 's gyakran lehetetlen volt az
erősen egymásra szorult faldarabokat elhányni,
vagy az elhányás közben a' ház' még dűlőfélben lé-
vő részének leomlásától, és így az agyonüttetéstől
kellett félni. Minket-is egy rettenetes rendülés
a' földhöz tsapott az utszán, 's Parnadó' felesége-
nek jobbik karját egy leeső gerenda öszvetörte.
Fájdalmaival küszködve, 's a' kétségbe esés' kiny-
nyai között házának dűledékeire nézven, két fiát
kiáltozta. Férje a' legközelebb lévő házak' dűledé-
kei között mindenütt kereste őket, én a' szomszéd-
oknál tudakozódtam; de sehol sem tudhattunk sem-
mi bizonyost-is felőlek. Távollétünkben a' fajda-

lomtól meggyőzöttetett anya elhagyta leányát, ösz-
verepedezett házához tántorgott, a' lesüllyedett aj-
tót próbálván felnyitni. De ezen szép anyai tsele-
kedeténél elérte ötöt a' halál' angyala. Egy új ren-
dülés egészen ledöntötte a' házát, 's a' nemes szívű
anyát is oda temette, a' hol két fiai már halva fe-
küdtek. Mert már most a' leomlás után beláttunk
a' ház' belső részébe, a' hol az idősebb fia egy ge-
rendától üttetett agyon, az ifjabbik pedig egy ablak-
ban, a' hol kétség kívül ki akart ugrani, zuzatta-
tott öszve.

Ekkor egynéhány házi tselédek reánk akadtak,
reájok biztuk, hogy mentsenek-meg, a' mit még a'
házban meglehet menteni, 's én a' szerentsétlen
férjet és atyát elhúztam leányával együtt ezen gyö-
trelem' helyéről, hogy a' városon kívül szabadab-
ban ömölhessen-ki szívek' fájdalma. Az ut a' kapuig
egy öszvelövöldözött 's földig lerontott várhoz ha-
sonlitott, melyben bombik, golyóbisok fegyver és
puskapor által minden egy halommá van változtatva.

A' félig leomlott falakon és ház' tetőkön, a'
még életben maradt emberek remegő kezekkel
keresték kedves rokonaikat, minden omladványok-
ból a' megsebesítettek' siralmas jajgatása hallatott,
's a' kövek az emberek' és barmok' véréből pirosra
váltak festve. De míg ezen rettenetes jelenés egy
felől az ég' ostorát látszott mutatni, az alatt más
felől nemzeti engesztelő innep látszott következni.
A' papokkal olyanok szenteltették-öszve magokat,
a' kik még kevés órák előtt egymást átkozták, az
egymással gyűlölségben élő szomszédok öszveölel-
kezve békességet és barátságot ígértek egymásnak,

asszonyok és leányok esküvéssel fogadták, hogy a' vásárnapokat és innepeket imádkozással és böjtöléssel fogják tölteni. Mindenek azt hitték, hogy az erköltsök' romlása és az innepek' meg nem szentelése okozta ezen veszedelmet. A' papok a' jó alkalmatosságot hasznokra fordítván a' gazdag lakosokkal nagy ajándékokat adattak 's bő jövedelmi hagyományokat tetettek a' templomok' számára.

A' város' kapuja előtt a' tenger' fővénnyéből az uton keresztül egy magas sántz formálódott, melyből öszvezúzott házak' és fák teteji látszattak ki. Minekutánna erre egynéhányszor hijában próbáltam felmászni, végre szerentsésen általverödtünk rajta, 's három megmenekedett bialokat láttunk egy fához kötve lenni. Parnadó eloldotta ezeket, hogy rajtok mennél hamarébb érhetnék legközelebb fekvő falusi házához. Talám egy fertály óráig ballagtunk rajtok szomoru halgatásban, mikor a' nap lement, 's a' kösziklák' tetejét az ég fekete felhőkkel borította. Azt gondoltuk, hogy a' nagy szomorú játéknak már vége van, de ismét hirtelen megrázkódott a' föld, 's úgy látszott, mintha az egész térség felakarna emelkedni. A' bial, melyen én ültem, megböszült, fejét rázta, 's végre nagy bögéssel kinyargalt velem az útból. Tsaknem eszemen kívül lévén, alig tudtam magamat a' neki dühödött baromnak hátán megtartani, mely egy erdő' tsutsáig futott velem, 's ott ellankadva a' földre lerogyott. Tsak ekkor vettem észre, hogy a' más két bialok-is utánnam futottak félholt kísérőimmel együtt. Leszállottunk, eleresztettük a' bialokat, 's minden erőnkől kifogyva leültünk egy domb' oldalba. Már

setét étszaka volt, csak imitt amott tsillámlott egy két tsillag a megszaggatott felhők között, 's a föld még most szakadatlanul rengett. Jöllehet itt bátorságban, legalább nagyobb bátorságban voltunk, mint a város' düledékei között, még is ezen magánosságban és sivatag pusztában halálos szorongatás fogott-el bennünket.

A' termékeny mezők alatt hatalmas láthatatlan lelkek látszattak egymással dühösen hartzolni. A' közel lévő erdéből tigrisek, oroszlányok, majmok ordítottak, 's kigyók és krokodilusok süvöltöttek; a' fak' ágai és sudarai, jöllehet semmi szél sem fújt, úgy tsapkodtattak egymáshoz, mintha valamely láthatatlan erő tövestől ki akarta volna őket szaggatni. Nagy kínosan egy úthoz vántzorogtunk, a' melyen két velünk öszvetalálkozó fejer emberek a' falusi házhoz vezettek bennünket. Itt is mindenütt látszattak a' kimondhatatlan pusztításnak utalattosságai, 's határtalan gyötrelmünknek közepette nem tehattünk egyebet, hanem az udvaron kellett gyászos szivvel várnunk a' regveit, melyet még a tegnapi napon háladó zengedezéssel köszöntöttünk-
vala. —

Eddig vagynak a' szemmel látó tanúknak jegyzései. — Nyoltzvan ezer ember találta sírját az om-ladványok között; a' föld' rettenetes rengései háromszáz mértföldnyire terjedtek. Harmintz városok, számtalan falusi épületek és virágzó játékok lettek köhalommá és hamuvá, 's mindenütt a' pusztulás' rémítő képe látszott.

A Z I R Í G Y E R Ó S Z.

Eltűnt szebb él'tem' rózsa-hajnalában,
Minden mely édes kénnyel éltete.
Örök gyönyör volt mellyem' ér'zete,
Mert ah! Lollimnak voltam bírtokában.

Gyakorta Chlórisz' kellemes havában
A' fül'miléknek bájos zengzete
Mind a' kettőnket égbe reptete
Meghitt berkünknek boldog alkonyában.

De háh! irigyen gyúl-fel ellenem
Erősz, 's megejti egykor őt' lesében,
'S így dülja-fel virágzó Édenem'.

Most másnak nyilik a' menny szép szemében,
Nem égnek érttem többé lángjai,
Ha szünnek-meg hű szívem' kinjai!!

Sz. Miklóssy Aloyz.

A' -BUJASÁG' SZÁRMAZÁSA.

Eredeti Allegoria.

Júnó azon hiedelemben, hogy Küprisz egyedül
örök késérőjinek, a' Grátziáknak köszönheti hatal-
mát, egy gyenge szempillantatban reábeszéllé Fér-
jét, hogy azokat szakasztaná-el tőle. Meglett. A'
Kháriszok minden érzékenység nélkül rogytak Hup-
nosz' ölébe. Küprisz bánatjában elveté bájövét, 's

így mutatá magát mind az Istenek, mind a' halandók előtt. Egyenlő dühödés szállá-meg mindnyájakat. A' kénytől részegen görbeszté kiki nyakát lenlúzó jármába. Mársz, ki eddig csak titkon égett érette, 's epedő érzeményit egyedül néma sohajtások által meré elárulni; most minden tartalék nélkül rohant nyílt karjai közé. Vulkán későn veté reájok a' gyémánthalót. A' vad ölelés' gyümöltse a' Bújaság leve. Ez sokban hasonlított az anyjához, csak hogy kecs helyett ingert, 's kedveltető nyájasság helyett szemfényvesztő csábítást, 's katzér hitegetést nyere örökben. Gondolati sebességgel nevedék-fel, 's minden lehető igyekezettel azon vólt, hogy az anyja diadalmainak számát nevelhesse, 's fájdalom! igen is szerencsés vala igyekezetiben.

Júnó elhült, midőn látta, hogy éppen az által nevelé ellenjének hatalmát, a' mi által azt elenyésztetni, vagy legalább keskenyebb korlátok közé szoríttatni kívánta; csak nem rendszerint való következése az irigység fondorkodásinak, — Állítsuk-vissza a' régi rendet, vessünk véget a' köz örjögésnek, monda kedvetlenül Férjének. — Azt nem egészen tehetjük többé. — A' Bújaság halhatatlanoktól vevé származását, 's maga is halhatatlan. De a' Grátziák valamennyire mérsékelhetik hatalmát, 's reméllem a' leányom is feleszmél vak bódúltságából.

Igy szólla Zeüsz, 's egy intésére felébredének azonnal a' kellemes alvók. Küprisz most legelőször pirula-el, hogy báj-öve nem vólt; de visszanyert késérojinek könnyű vala azt neki megszerzeni.

A' Bújaság megvala alázva ; de nem leverve, 's minthogy a' Kháriszok' örök törvényeknél fogva a' méltatlanokat soha sem részeltethetik mennyéi malasztjokban, 's ezeknek szma a' méltókét mindég szerfelett meghaladja, innen vagyon, hogy ama veszedelmes csábitónak örökké több tömjénezőji vannak, mint a' kegyek' bájöves Királynéjának.

Sz. Miklóssy Aloyz.

A' NYUGALOMNAK ÉS MUNKÁNAK TÖRTÉNETEI.

A l l e g o r i a.

Quod caret alterna requie, durable non est,
Ovid.

A' világnak első esztendeiben, mig még az ártatlanság uralkodott, az emberi nemzet, a' mint a' régi dolgok' vizsgálói jól tudják, mindennel bővelkedvén 's szakadatlan boldogságban részesülvén a' Nyugalomnak, egy olyan bájoló Istenségnek védelme alatt vólt, a' ki sem oltárokat sem áldozatokat nem kívánt, 's a' kinél minden Isteni tizzeletbéli tzeremoniák tsak abban állottak, hogy imádói jázminok' vagy mirtusok' árnyékában zöld pá'sitokra leheveredtek, vagy téjjel mézzel folyó patakok' pasrja-in tántzoltak.

Egy ily kegyes és kedvező uralkodás alatt az első nemzetségek örök tavasz' illatozásában gyönyörködtek, a' földnek olyan gyümöltseivel éltek, melyek minden mívelés nélkül értek-meg számokra,

's olyan zöld levél színek alatt j aludtak, melyeket a' természet maga készített volt. Fejek felett későn korán madarak zengedeztek, 's körülöttek a' legfenébb vadak-is szelid bárányok' módjára jádza-
doztak. De nem sokára elvesztették erköltsaiknek eredeti tisztaságát 's együgyűségét. Jöllehet közösen mindnyájan mindennel bővelkedtek, még sem elégedtek-meg, hanem kiki a' közös bőségnek egy részét sajátjává akarta tenni. Ebből erőszakoskodások, tsalárdságok, ragadozások 's tolvajságok származtak. Tsak hamar azután a' Kevélység és az Irigység is el-hatalmaztak a' világon és az értéket és birtokot új mértékhez kezdték szabni. Mert ugyan azon emberek, a' kik addig gazdagoknak tartották magokat, ha szükségét nem láttak, attól fogva már nem a' természet' kívánságai, hanem mások' bővelkedése szerint kezdték meg határozni mi és mennyi kelljen nekik, 's szegényeknek mondtották magokat, ha az ő értékeket a' szomszédok' értéke fellyül haladta. Már most tsak egyetlen egy lehetett boldog, mivel tsak egyetlen egy birhatott legtöbbet, 's ezen egyetlen egy mindenkor kéntelen volt attól félni, hogy mások ugyan azon fortélyokkal fognak ellene élni, a' melyekkel ő előbb másokat elnyomott volt.

A' rómlottság' elhatalmazása miatt a' föld állapota is megváltozott: az esztendő négy részekre oszlott a' földnek egy része terméketlenné lett, 's a' másik tsak makkot; füvet és vad gyümöltset termett. A' nyár és az ősz ugyan adott annyit, a' mennyi az emberek élelmére szűkön elegendő volt; de a' tél nagy nyomorúságot okozott. Az éhség és az ezer-

főle betegségek, melyeket a' levegő' mostohasága szült, nagy pusztítást tettek az emberek között, a' kik az ilyen környülállásokban végső veszedelmekre látszattak sietni.

Az éhség' pusztításainak akadályoztatása végett végre a' Munka leszállott a' földre. A' Munka a' Kéntelenségnek Leánya volt, a' Remény' tejét szopta, a' mesterség által neveltetett nagyra; ugyan azért az Annyának erejét a' Dajkának bizodalmasságát 's bátorságát 's nevelőjének ügyességét birta. Ábrázatját a' Nap megbarnította, 's a' szelek megrántzosították. Egyik kezében voltak a' Gazdaság' szerszámai, melyekkel a' földet felásta 's felforgatta, a' másokban az Építés mesterségének eszközei, melyekkel tetszése szerint tsinált a' mikor akart köfalakat és Tornyokat.

Megjelenésekor így szóllott zordon hangon: én vagyok, óh halandók az a' Hatalom, a' kire ti mindnyájan bizattatva vagytok, 's a' kitől mind örömeiteket, mind minden bátorságaitokat egyedül várnatok kel. Sokáig szenvedtetek a' Nyugalom Királyi Páltzája alatt; de ez a' tsa'árd Istenség, a' mint tapasztaltátok, nem tud védelmezni; hanem prédául szokott adni majd az éhségnek majd a' betegségnek.

Serkenjetelek hát fel az én szömra. Én meg tanítlak benneteket, hogyan kel a' föld' terméketlenségén 's a' levegő' mostohaságán segíteni. A' Nyárt kényszeríteni fogom, hogy Téltre élelmet készítsen. Altalam a' Viz halakat, a' levegő szárnyas állatokat, az Erdő vadakat fog számatokra adni. Megmutatom, hogyan kel a' föld' gyomrában bé hatni,

's a'

's a' hegyek' üregében olyan érzeket keresni, melyek kezeiteknek erőt 's testeteknek bátorságot adjanak, hogy magatokat a' legfenébb vádak ellen is védelmezhessétek, 's a' tserfákat levághassátok, a' kősziklákat meghasogathassátok, 's az egész természetet hasznatokra és gyönyörűségekre fordíthassátok.

Ezen pompás meghívásnak hallására a' föld lakosai felelevenedtek, a' munkát úgy nézték, mint egyetlen egy jöltévőjeket és seregesen siettek zászlójához. Kivezette az őket a' mezőre és a' hegyekre, 's megtanította őket hogyan kell bányákat készíteni, halmokat egyengetni, posványos tókat kiszáritani 's a' vizek' folyását igazgatni. Kevés idő alatt a' dolgok' ábrázatja egészen elváltozott, az egész tartomány megtölt városokkal 's falukkal 's a' városok és faluk körülvetettek kertekkel, szántóföldekkel és szőlő hegyekkel mindenütt életes-házokat, pajtákat, 's gabona asztagokat lehetett látni.

Eképen a' munka az ő tisztelőivel és követőivel együtt kitsinyenként nem tsak meggyőzte, hanem az uralkodástól egészen meg-is fosztotta az Éhséget; de nem soká lehetett békességben. Mert a' Fáradtság tsak hamar nagy ijedést és megháborodást okozott országában. Remegve és nyögve, tsüggedtt fővel 's elesett tagokkal jelent ez meg, 's minden nyögésére nagyobb erőtlenség bádjadság, 's tsüggedés foglalta el a' sziveket, a' dolgozóknak kezeikből sokszor ijedtekben a' szerszámok is kiestek. —

Ezen utálatos kísértettől az emberek felette igen meg-ijedvén megbánták, hogy a' munka hívására olly

könnyen hajlottak, 's vissza kívánták azt az arany-
időt, mellyben a' Nyugalom' uralkodása alatt olly
boldogul éltek. Eltökélték magokban azt újra,
meglátogatni, 's életeknek hátra lévő részét annak
szentelni. A' Nyugalom még nem hagyta volt el
a' világot, az emberek könnyen reánkadtak, 's hogy
tőle elpártolásokért megengesztelhessék, meghív-
ták őket az azon jókban való részesülésre, mellye-
ket nekik a' munka adott.

A' Nyugalom tehát bútsút vett azon erdőtől
és völgyektől, mellyekben előbb lakott 's palotákba
's más pompás helyekre költözött; télen lágy pár-
nákon, nyáron pedig mesterséges barlangokban
vagy tzipra szökőkutak mellett hevert. De miden-
kor volt valami híjja boldogságának 's hozzá visz-
sza tért szökevény hiveinek soha sem tudott olly vig-
ságot 's tsendes szívet adni, a' millyennel addig
birtak, míg még a' munkával nem szövetkeztek.
Az ő hatalma már most nem is volt meghatározat-
lan, mint előbb, mert megkellett azt a' puhaság-
gal osztania, jöllehet általlátta, hogy a' puhaság
csak képmutató 's álnok barátja volt, a' ki minden
hizelkedése mellett is nem tsak nem öregbítette,
a' mint igézte, az ő hatalmát, hanem inkább fo-
gyasztotta.

Azomban ezen két színes barátok egy ideig szem-
betünő meghasonlás nélkül uralkodtak együtt mind
addig, míg végre a' puhaság kötelességéről elfelejt-
kezvén tisztelőin a' betegségnek erőt hagyott venni.
Ekkor a' Nyugalom elfutott 's az embereket az új
Tyrannusoknak hatalmában hagyta, a' kik minden
mesterségekkel igyekeztek magokat új birtokok-

ban megerősíteni 's egymást költsönössen elősegíteni.

A' Nyugalomnak nem tsak egy rendbéli ellenségei voltak. Némelly helyeken a' betegség' ostromainak szerentsésen ellent állott, de olyankor egy lassubb 's ravaszabb ellenség támadta-meg birodalmát. Mert sokszor midőn mindenütt csendesség volt, midőn sem belől fájdalmak sem kívül veszedelmek által nem háborgattatott, midőn minden virág bájoló színben mosolygott 's minden szellő kellemes illattal kedveskedett, az Unalom szokott epedő és bús szemekkel nála megjelenni 's azokon a' helyeken, mellyek az ő számára voltak külömbféle szépségekkel felékesítve, letelepedni, 's mi-helyt letelepedett mindenütt gyászos homály terjedt-el, az erdők elvesztették zöld színeket, a' madarak megszűntek énekelni, a' szellő hives fuvalma sohajtássá vált 's a' virágok elhervadván nem adtak jó illatot. Ekkor az emberek mindenütt bús ábrázatba öltöztek, seregesen jöttek mentek a' nélkül, hogy tudták volna hová, 's szüntelen keresgéltek a' nélkül hogy tudták volna mit. Minden felől panaszok halladták zúgolódó szavokat, a' nélkül, hogy zúgolódásoknak okát tudták volna adni.

A' Nyugalom ilyen környülállások között elvesztette tekéntetét. Követői újra megvetést mutattak eránta, némellyek közüllök szorosabban egyesítették magokat a' puhasággal, a' ki azt igérté, hogy mesterségei által az unalmat elkergeti, mások, a' kik okosabbak voltak 's több bátorsággal bírtak ismét viszártak a' Munkához, a' ki által az Unalom ellen ugyan védelmeztettek, de utóbb

a' Fáradságnak adattak hatalmába, a' ki őket viszont a' Nyugalomhoz kényszerítette folyamodni.

Végre a' Nyugalom és a' Munka általlátták mind a' ketten, hogy maga egyik sem uralkodhatik állandóan és bátorságosan. Szüntelen tapasztalták, hogy Jobbágyaik hűségtelenek 's azonnal elpártolnak, mihelyt jó alkalmatosságot látnak.

A' Munka észrevette, hogy minden gazdagságot, mellyet nekik adott, mindenkor a' Nyugalomnak vittek áldozatul; a' Nyugalom úgy találta, hogy az ő hívei minden szükség' idején a' Munkához futottak, 's attól kértek segítséget. Ugyan azért gyűlést tartottak, mellyben azt végezték, hogy bizonyos egyezés szerint megfogják az uralkodást egymás között osztani. Megegyeztek, hogy az egyik nappal, a' másik pedig éjjel uralkodjék, 's költsönösen ígéretet tettek, hogy egymásnak segítsenek, 's az unalmat a' Munka, a' fáradságot pedig a' Nyugalom kergesse el. Így a' régi vissza-vonás egészen megszűnt, 's a' mint sokszor a' gyűlölségre szerelem szokott következni, úgy itt-is utóbb a' Nyugalom és Munka között házasság kötöttség, mellyből az egészség származott, egy igen jóltévé Isten-ség, a' ki szülei között az egyetértést még nagyobb mértékre emelte, 's a' költsönös igazgatást még jobban előmozdította az által, hogy javait tsak az olyanokkal közölte, a' kik életüket a' Munka és a' Nyugalom között illendő mértékben megosztották.

A' KÖZÉPSZERÜSÉGNEK HASZNAIRÓL.

Auream quisquis mediocritatem

Diligit, tutus caret obsoleti

Sordibus tecti, caret invidenda

Sobrius aula.

Horat.

Cleobulusnak ezen réguláját „a' közép út leg-
jobb 'már a' régiek úgy nézték, mint az életnek
minden körülállásaira alkalmaztatható; 's az azóta
következő Századok tapasztalása azt még jobban
megerősítette, 's megbizonyította, hogy minden-
tsak bizonyos határok között lehet jónak és hasz-
nosnak tartani.

Ugy találjuk, hogy még a' természetnek azon
ajándékai is, mellyeket méltán a' legnagyobb földi
jóknak tartunk, ha a' közép úton túl mennek ezer-
féle bajokat okoznak, mellyektől azok, a' kik ve-
lek kevesebb mértékben bírnak, megmenekednek.
Minden nap látunk olyan aszszony személyeket,
a' kik vagy fülíg gyalázatba vagynak keveredve,
vagy a' lelkiismeret' mardozásai között 's homály-
ba temetve sinlődnék azért, hogy az elsőbbek szép-
ségeket igen oltsón árulták, a' második rendbeliek
pedig kellemeikben 's ketseikben magokat igen el-
bizták, a' minthogy általjában a' szép termet épen
nem érdemel irigységet, mert Bakó' mondása sze-
rint a' szép aszszonyok ritkán bírnak nagy tökéle-
tességekkel, mivel nagyobb gondot fordítanak az
élességre, mint a' virtusra.

Az egészség 's a' testi erő bizonyos mértékben minden kötelességek' tellyesítésére, valamint az élet örömeinek kóstolására is általján fogva szükségesek; 's még sem mindenkor nagy jótétemények azok is azoknak, a' kiknek gazdagabb mértékben jutnak osztályul. A' kik a' betegeket látogatják, tudják, hogy a' legélesebb fájdalmakat és a' legnagyobb 's terhesebb nyavalákat azoknál lehet találni, a' kiket a' természet' erejéhez 's egészségekhez való nagy bizodalmak rendtelenségre 's vigyázatlanságra tsábitott vólt.

A' természetnek ezen javai mindenkor betses ajándékok, 's megérdemlik, hogy hálaadással vétetessenek; mert ha okoson vesszük hasznokat mindenkor boldogságunkra szolgálnak, 's tsak akkor ártanak, ha velek vissza élünk. Nem is egyéb tzelből említjük itt azt, hogy károsok is lehetnek, hanem egyedül abból, hogy azoknak irigységet 's meglegedetlenségét enyhithessük, a' kik az erőt és egészséget másokon mindenkor boldogság gyanánt nézik, 's nem gondolják meg, hogy kevesebb szerentsétlenség jeles ajándékokkal nem bírni, mint a' jeles ajándékokkal nem jól élni.

Mind azon dolgok közül; mellyek bennünket egyebek felett felemelnek, a' gazdagságot legkönnyebben magunkévá tehetjük, saját törekedésünk által; a' minthogy legtöbb törekedésünk annak elérésére is tzeloz. A' szegénység a' rosznak olyan neme, melly mindenkor szemeink előtt forog, és annyi alkalmatlanságokkal van öszve káptsolva, hogy kiki igyekezik azt távoztatni. Ugyan azért a' gazdagságnak egy bizonyos mértéke megkívántatik

e' végre, hogy a' szükölködés nemétől megmenekedjünk. Mikor egyszer ezt a' tzelt elértük, akkor természet szerint még többet kívánunk, hogy azt a' rosszat, melytől olly igen iszonyodunk, még messzebb eltávoztathassuk, valamint az, a' ki egyszer valamely vad állatnak körmét érezte, vagy közel tapasztalta, vagy tőle igen megijjedett, nem nyugszik addig, míg olyan köz falat nem talál, mely őtet attól egészen elválasztja és a' másodszori megtámadást lehetetlenné teszi.

Ha a' szegénységtől való félelemben igen messze nem mennénk, maga ez a' félelem még nem hágná által Cleobulus' reguláját. De tsak nem mindenkor ugy történik, hogy az az ember, a' ki meggazdagszik, a' szegénységről volt előbbeni képzeletét megváltoztatja, szükségeit uj mértékhez szabja, 's ha előbb az őtet kergető ellenség előtt futott, most minden igyekezetét arra fordítja, hogy azokat, a' kiket előtte lát, felyűlmulhassa. Vágyásaink annál inkább szaporodnak, annál többet kívánnak, mennél könnyebben megelégtethetnek 's a' kevelység és a' hivság hová tovább tágabb kilátást nyitnak nekik.

E' szerint a' szükségek idővel határt nem esmérökké lesznek, a' gazdagságra vágyás özönviz módra elárad bennünk 's a' telhetetlenség örvényébe egészen elmerülünk, tsupán azért, mivel nem gondoljuk jól meg, hogy a' valóságos szükségeknek és valóságos veszedelmeknek könnyü elejét vennünk; hogy a' hivság' és kevelység' kívánságai, minthogy határtalanok, bétölthetetlenek is, és hogy azoknak elnyomása 's megfojtása addig, míg még soká-

is tartó elkényeztetés által igen el nem hatalmaztak, kevesebb fájdalommal jár.

A' ki azokat, a' kik gazdagságokról híresek, illendő figyelemmel vizsgálja, nem fogja állapotjokat arra méltónak találni, hogy érette nyugalmát, vagy annál inkább is virtusát koltzkára tegye. Mert mind azzal, a' mit a' nagy gazdagság, a' középszerű birtok felett adhat, nem egyebet nyerünk, hanem csak azt, hogy szilaj kényünket jobban magára hagyhatjuk, szabadabban vélkezhetünk, több hízlekedéseket hallhatunk, 's a' bujálkodásba jobban elmerülhetünk.

Még egy ritkán említett ok van, melyre nézve a' gazdagság nem igen kívánatos. A' sok jószággal birás sokszor alkalmatosságot szolgáltat a' megszegényedésre. A' kit egyszer a' bővölködés elpuhitott, az könnyen gondatlanná lesz 's nem vigyáz illendőképen javaira, 's a' ki azt hiszi, hogy gondatlan 's vigyázatlan lehet, mivel sokkal bir, az már nem meszsze van a' szegénységtől. Hamar fog bajokba 's vesződésekbe keveredni, melyekből, minthogy tapasztalatlan, nem tud kigázolni. Ollyanokhoz fog segdelemért folyamodni, a' kiknek hasznok azt kívánja, hogy még több baja legyen, 's utóbb öszve fog szaggattatni azoktól a' keselyűktől, melyek a' hanyatló szerentse körül mindenkor se regesen szoktak öszvegyülni.

Midőn egykor India mezei hosszas szárazság által elasztak két szomszéd pásztorok Hamet és Raschid a' szomszúságtól elbádjadva állottak epedő nyájaikkal együtt vidékjeknek közös határánál, 's mely szomorúságba merülve könyörögtek vízért.

Egyszerre lecsendesedtek a' szárító szelek, a' madarak megszűntek sikoltani, a' nyájak bögni. A' pásztorok mindenfelé tekéntgetvén egy rendkívül nagyságú vagyonságot láttak a' völgyből feléjük menni, a' kit közelebb érkezésekor az adakozás Geniussának esmértek. Egyik kezében a' bővség' kévéit, a' másikkban a' pusztítás' sarlóját tartotta. Elfutottak volna ijjedtekben; de a' Sabaeai fűszeres mezőkön lengedező estvéli szellőhöz hasonló kellemes hangot hallottak, mely ezt kiáltotta utánuk. Ne fussatok jöltévők előtt pornak gyermekei! Azért jöttem, hogy olyan ajándékokkal kínáljalak meg benneteket, melyeket csak esztelenségtek tehet károsokká. Vízet kértek, 's én fogok vizet adni; mondjátok-meg, mennyivel akartok megelégedni. Ne szóljatok hirtelenkedve; gondoljátok meg, hogy mindenben, a' mire a' testnek szüksége van a' felesleg való szintén olly veszedelmes mint a' szükség. Ha a' szomjúság fáj ne felejtsetek-el, hogy a' megfulladás nem kevesebb gyötrelmet okoz. Szölly, Hamet, mennyit kívánsz.

„Oh jöltévő 's kegyes Istenség, felele Hamet, botsásd-meg zavarodásomat, Én egy kis patakot kérek, mely nyáron soha el ne apadjon, 's télen soha ki ne áradjon!“ Meg lesz a' mit kértél, monda a' Genius, 's tüstént megnyitotta sarlójával a' földet, 's egy forrás, mely szemek' láttára fakadt, végig patak'zott a' réten. A' virágok megújultak a' fák' levelei újra kizöldültek, 's a' nyájak elöltötták szomjúságokat.

Azután Raschidhoz fordult a' Genius 's biztatta kérésének előadására. Én azt kérem, felele Raschid, hogy a' Gangest minden vizével és min-

den lakosaival az én mezőmre hozza. Hamet irigyllette szomszédjának szerentséjét 's megbánta magában titkon, hogy ő nem tette ezt a' kérést, midőn a' Genius így szólott „vakmerő halandó no „légy telhetetlen! gondold-meg, hogy az semmit „sem használ néked, a' mivel nem élhetsz: 's mi- „képen lehet néked többre szükséged, mint Hamet- „nek? Raschid megújította kérését 's örömmel képzelte magában, mely kitsiny fog lenni Hamet a' Ganges' Ura mellett. A' Genius vissza ment a' patakhoz, 's a' két pásztor nyughatatlanul várta a' dolog' kimenetelét. Midőn Raschid a' szomszéd- jára megvetve nézett, hirtelen hallatott a' zuhogó folyóvizek' sebes áradása, 's látták, hogy az árviz a' Ganges' partjait elszaggatta. Az özön Raschid' mezejére folyt, 's plántáit és nyájait elseprette 's Maga-is elragadtatott 's utóbb egy krokodilustól el- nyelettetett.

V E R S.

Honnét van, Barátom, hogy ki mennél bohóbb,
Tsupán magát vélni böltsnek annál mohóbb,
'S hogy a' legbutább-is okokkal vitatja,
Szomszédját bolondnak melly méltán tarthatja.

A' könyvhúvár, a' ki száz jeles Íróknál
Nem tanult egyebet Görög 's Deák szóknál,
Józan ész öl ürült fejét nagy' fennt viszi
'S puffasztó gögiben erősen azt hiszi,
Hogy Aristoteles a' földön legfőbb kints
'S az azt nem értőknek egy máknyi eszek sints.

Viszont a' nagy világ' majma, ki mást tenni
Nem tud, mint napestig város' — szerte menni,
'S nyalkán udvarolni sorban a' szép Nemnek
A' tudatlanságot képzeivén érdemnek.

Minden tudóst gunyol 's ha könyvekhez nyulna
Ugy hiszi sirjában attya megfordúlna.

Az ily oskolaport szükség az okosnak
Lerázni, ha kíván tartatni tsinosnak,

Az a' kinél az artz szentség szinlő lárva,
'S a' sziv minden titkos bűnnek ki van tárva,
A' megtsalt köznépnel gyanútól nem félvén
'S magát az Istent-is vakítottak vélvén
Ájtatosságában minden halandókra
Úgy néz alá büszkén mint elkárhozókra.

A' ki pedig tsupán romlott szive' kényyét
Követi, mint élte egyetlen törvényét,
Az, minthogy sem lelke nintsen sem Istene,
Mindent, a' mit szentnek tartani kellene,
Nem egyébnek képzel, mint olly agg regének,
Mely jó az emberi Nem gyengébb felének,
De melyet sem hihet senki más, tsak durva,
Vagy olyan, a' kinek agya ki van furva.

De kiki e' részben mit itél, kitennem?
Nagyobb munka volna, mint azt számba vennem,
Hány betegnek volt már Doktor gyilkolója
'S hány derék embernek asszony megszólloja.
Hogy hát haszontalan szót ne szaporítsak
'S minden ide valót két sorba szorítsak
Azt mondom, bár sok nagy vak ész nevéssen-ki,
Hogy tökéletes bölts nints itt alatt senki.
A' bohóság fészket vert minden elmékben
Tsak hogy különböző kitsiny 's nagy mértékben.

Mint a' mely erdőben sok út van tsinálva
 Száz vándor tévedez kalauztól válva,
 Egy jobb, más bal felé, 's mindenik félre tér,
 Mindenik a' tzelhoz keringés után ér:
 Úgy a' világon is, kiki tsavarogva
 Bolong hol egy hol más hibától elfogva;
 'S a' ki magán kívül mindent bohónak vél,
 Az sokszor mindenek között legbohóbban él.
 De a' rögzött szokást bár száz könyv gunyolja,
 Bohóságát kiki bölts észnek gondolja,
 'S néha ha vizsgálva áll is hibáinál,
 Azokból még annyi virtusokat tsinál.

Mi hát a' tanúság? minden bizonyítja
 Legböltsebb ki magát böltsnek nem állítja,
 Ki figyelmes szemmel nézven másban a' jót
 Őn szívében pedig a' gántsolni valót
 Tulajdon vétkeit gyilkosinak véli
 'S mint sanyarú bíró halálra ítéli.
 De hol, a' ki nem kedvezne magának?

A' fösvény, ki a' pénzt tarja bálványának,
 Bár a' sok aranyak, mellynek kész bolondja,
 Közepette, tsak nem megemészti gondja,
 Okos izzadtságának tartja vesződését
 'S tsak abban helyhezi betsét, idvességét
 Ha veszendő kintset gyűjthet egy határra
 'S maga személyében bizhat olly sáfarra,
 Ki mennél magasbbra halmozza rakását

Annál kevesebbé tudja használasát.
 Bizony a' fösvényesség bolondok kországa
 Így szölli a' bohóság' más viritó ága,
 A' tékozló fiú, ki tele kezekkel
 Szórván el azt, mit sok verejtekekkel

Szorgalmas' elei szereztek számára
Sebes lépésekkel siet romlására.

Ki mondja meg, vakabb vallyon melyik lehet?

Az örültség messzebb egyiknél sem mehet;
Így fog egy harmadik fontosán felelni,
Kit Kaszinban látunk nyaralni, telelni,
'S ki tsomóba szedvén minden tsalárdságot
A' kártyákból tsinal poklot 's mennyországot.
Történjék, hogy a' Sors' változó kótzkája
Truttzolva hat helyett vakot ejtsen rája
Tüstént minden haja' szálai botzadnak
Adázás tüzetől szemei gyuladnak,
'S mint a' kinek testét a' Sátán megszálja
Istenre, Szentekre átkait hajgálja.
Vessük lántzra ezen dühödő szörnyeget
Másképen új Titán vivja majd az eget;
Söt ereszsük, légyen kényének prédája,
Annál kinzőbb hóhért nem küldhetnénk rája. —

Van sok egyéb hiba, melly elrejtven magát
Bájoló szín alatt eteti maszlagát
Az illy' mérget sok szív méz gyanánt elnyeli
Így járt Koltár, a' ki a' költést kedveli!
Illy méregtől magát ritka elme ójja
Pelda lehet Koltár Apolló szajkója,
Ki, bár a' jó izlést sérti minden soban
'S puffadt szavaival alatt mász a' porban
Helicon tetején véli magát lenni,
'S tsendes szívvel Máró' jobbján mer helyt venni,
Egek! melly boszszúval szöllna le székeről,
Ha ki a' hályogot levenné szeméről,
'S verse' jeges voltát, bankón baktatását
'S a' józan ész ellen lett meghasonlását.

Szemléltetné vele. Mint nem káromlana
Édes hagymázából ki meggyógyítaná!

Hajdan egy szarándok, a' kiben egyéb kép'
Száz tetthinél józan lélek látszott és ép,
Egy dologban igen megvölt tébolyodva,
Mert orákig magán kívül andalodva,
A' menysei lelkek' zengedezésében
Gyönyörködött bódult képzelődésében.
Ezt egy híres orvos, ki magát értette,
Vaktába ép észre vissza segítette.
De fáradságáért midőn jutalmat kért:
Mit (ez lett a' válasz) én fizessek? miért?
Azért é, hogy elméd' dühös tudománya
Más kinján örvendő Sátány találmánya,
Véget vetvén édes tsalattatásomnak
Megfoszt örömitől a' paraditsomnak?

Részent igaza volt. Mert meg kell vallani,
Sokszor lehet az ész, nagy bajnak tartani.
Ő az, melly kényünket, mihelyt a' mértéken
Túl menni vágy, tartja zabolázó féken.
Vad keménységének alig van határa,
Mindég szid egy komor mesternek módjára
S mint sok pap a' nélkül hogy birná szívünket
Hasztalan feddével dorgálja vétkünket.
Ám sok álmadozók tartják azt felöle,
Hogy Királyné 's függni kell szívünknek tőle,
Ám képzeljék ötöt olyan Istenségnek,
Melly örökösivé tesz miket az égnek,
S hidjék, hogy tsak ő ad nyugtot a' szivekbe,
Mind ezek ékes szók 's illenek könyvekbe.
Tisztelet ezeknek; de úgy tapasztalom,
Hogy a' bohósággal sokszor jár nyugalom.

F o g l a l a t.

<i>lap.</i>	
A' Velentzei Szeretsen.	3
Egy papi ívó dal (Carmen biblicum)	20
Egy anyának Levele gyermekei Öltözetére szükséges sok költségeiről	21
A' megboldogult jó feleség	23
Mint kel Hymentől őrizkedni	27
De la Bruyerenek némely nevezetes mondá- sai az asszonyokról	29
Johnson ítéletei a' Frantziákról	33
Faeton	35
A' Római népről	43
A' Földnek a' holdhoz intézett kegyelmes levele	47
Egy nevelés-beli fogatkozásról	50
Az öltöző asztal	52
Fehér öltözet	54
Jegyzések a' napkeleti asszonyok' szabad- ságáról	56
Élet' Korainak tulajdonai	60
A' rómaiak' luxusáról, 's mennyiben külö- bözött az más népekétől	—

	<i>lap.</i>
A' házakra vesztegetett Költség	66
A' rómaiak' falusi élete	67
A' rómaiak' játékszíne	68
A' játékszin' eszközei	70
Öltözeti pompa	71
A' drága gyöngyökben és kövekben való bujálkodás	72
Az étkekben való bujálkodás	—
A' Ferdőkben, Kotsizásban és utazásban való pompa üzés	77
Az inneplésekben és adakozásokban való luxus	77
A' városok' ékesítései	81
Halotti pompa	82
Vieland' élete	—
Vigasztalás a' pénz' kevesedése eránt	88
Rettenetes földindulás déli Amerikában	97
Az irigy Erősz	180
A' Bujaság' származása	—
A' nyugalomnak és munkának történetei	110
A' Középszerűségnek hasznairól	117
Vers	122

Pesten,
Trattner Ján. Tamás
bet. 's költsegevel.